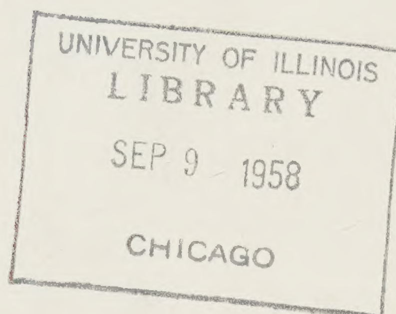
16 ARKITEKTEN

MEDDELELSER FRA DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND

KITEKTEN ÅRG. 60 1958 NR. 16 SIDE 257-272 AFLEVERET TIL POSTVÆSENET 5. AUGUST 1958

Clicheer i god udførelse

fra Hendriksen

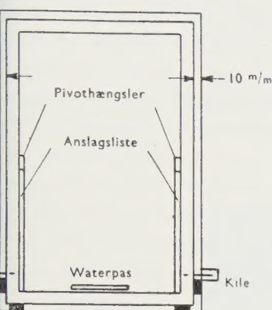
F. HENDRIKSENS EFTF. REPRODUKTIONS-ATELIER

STORMGADE 12 . KØBENHAVN K

Orientering om

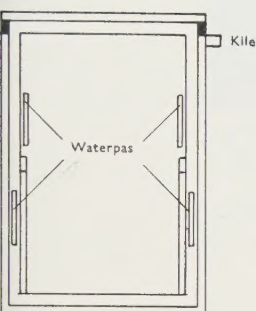
PERSPEKTIVA 5

INDSÆTNING

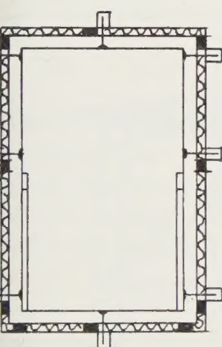

PERSPEKTIVA-VINDUER *kan indsættes af enhver snedker blot de enkle anvisninger følges*

Underkarmen fastkiles vandret under sidekarmens endetræ og sømmes (skrues) fast umiddelbart over kilerne ikke gennem anslagslisterne.

Sidekarmen sættes i „lod" og fastkiles midtfor overkarmens endetræ. Ved hjælp af en tilspidset liste kontrolleres at karmens indvendige diagonalmål er lige store.

Karmen sømmes (skrues) fast umiddelbart ved kilerne i de i forvejen indstøbte (drevne) imprægnerede træklodser. Sømmene må ikke slås igennem anslagslisterne.
Perspektiva-vinduet kiles og sømmes (skrues) yderligere over pivothængslerne samt på midten af over- og underkarm.
Disse kiler må ikke spændes.
Mellem karm og mur stoppes godt med værk.

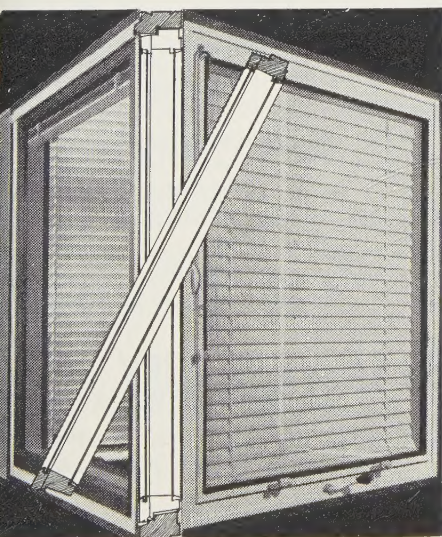
KONTROLLER
at rammerne kan svinges en halv omgang rundt, og at luften mellem karm og rammer er ens i begge sider.

KONTROLLER
at sidekarmene er lodrette og uden krumning samt at over- og underkarm er vandrette og uden krumning.

KONTROLLER
— inden maleren stryger sidste gang — at rammerne går fri af karmen, også under omsvingning til pudsestilling. I modsat fald må rammerne justeres ved afhøvling.

FÆRDIGMONTERING
foretages, når malerarbejdet er færdigt, beslag smøres, håndtag, greb, kugler, forniklet dækbeslag m. v. påsættes.

FÆRDIGMONTERING
og alm. efterhjælpning også evt. afhøvling henhører under indsætningsentreprisen.

PERSPEKTIVA

VESTERBROGADE 18 - KØBENHAVN V - C. 7407

Jylland: A/S Tømrermestrenes Høvleværk, Hjortensgade 23, Aarhus, tlf. 2.7100

Orientering om PERSPEKTIVA 1: MÅL og PRISER *se Arkitekten 8*
Orientering om PERSPEKTIVA 2: ALUMINIUM-DÆKLISTE *se Arkitekten 10*
Orientering om PERSPEKTIVA 3: FIREPUNKTS LUKNING *se Arkitekten 12*
Orientering om PERSPEKTIVA 4: TÆTNING *se Arkitekten 14.*

ARKITEKTEN

Meddelelser fra Danske Arkitekters Landsforbund.
Udgivet af Arkitektens Forlag.

Redaktion:
Poul Erik Skriver (ansv.)
Chr. Enevoldsen
Redaktionsudvalg:
Johan Pedersen (leder), Jarl Heger, Erik Nilsson, Elliot Hjuler, Henning Meyer og Gehrdt Bornebusch
Annonceredaktion:
Bertel Barnholdt (annoncechef)
Lillian Schmidt (sekretær)
Redaktionens adresse: Bredgade 66, København K, tlf. Minerva 1290.
Udsendelsesdag: Hver anden onsdag. Redaktionen slutter 14 dage før udsendelsesdagen.
Pris: 3 kr. pr. hæfte i løssalg, abonnement 48 kr. årlig.
Signerede artikler står for forfatterens regning, usignerede for den ansvarshavende redaktørs regning. Kun når det udtrykkeligt er angivet, kan artikler ses som et udtryk for Danske Arkitekters Landsforbunds standpunkttagen.

ERINDRINGSLISTE

Konkurrencer

Offentlig projekt-konkurrence om skitseforslag til en højskole ved Helsingør. Afleveringsfrist: 15. oktober 1958. Program udleveres af D.A.L.'s konkurrenceudvalg.

Nordisk konkurrence om stadshus og politistation i Falun, Sverige. Program rekvireres hos fastighetschefen Kurt Danielsson, Fastighetskontoret, Åsgatan 27, Falun, mod depositum på d. kr. 140,– indbetalt til D.A.L. Afleveringsfrist 31. oktober 1958.

Nye bøger fra Arkitektens Forlag

Contemporary Danish Architecture er netop udkommet. I denne bog vises det væsentligste i moderne dansk arkitektur fra de sidste 10 år. Teksten er udelukkende på engelsk. Pris 32,00 kr. Desuden er udkommet *Dansk Form*, hvori der vises 13 nye eenfamiliehuse samt eksempler på møbler og kunsthåndværk. Dansk tekst med engelske billedtekster. Pris 18,00 kr. For kort tid siden er yderligere udkommet en ny og ajourført udgave af *bogen om Arne Jacobsen* med eksempler på arkitektens arbejder i tiden fra 1928 til i dag. Pris 32,00 kr.

ARKITEKTENS FORLAG
Bredgade 66, København K. Minerva * 1290.
Forlagsleder: R. Dahlmann Olsen.

I dette hæfte indlæg fra: Danmax A/S

BYGGETEKNISK ORIENTERING

Persienner og skodder

I dybet af hver lykkeligt overståede snevinter skabes drømme om sol og sommer. Kun få tænkte vel i vintermørket på, når solen atter holdt sit indtog, at ville lukke den ude. Og dog – nogle tænkte, forberedte dagen, der måtte komme, med kampagnen for „verdens bedste persienne". Solen og sommeren er her, vinteren er glemt – og sol er dejligt, men med måde. Oh, utro menneske.

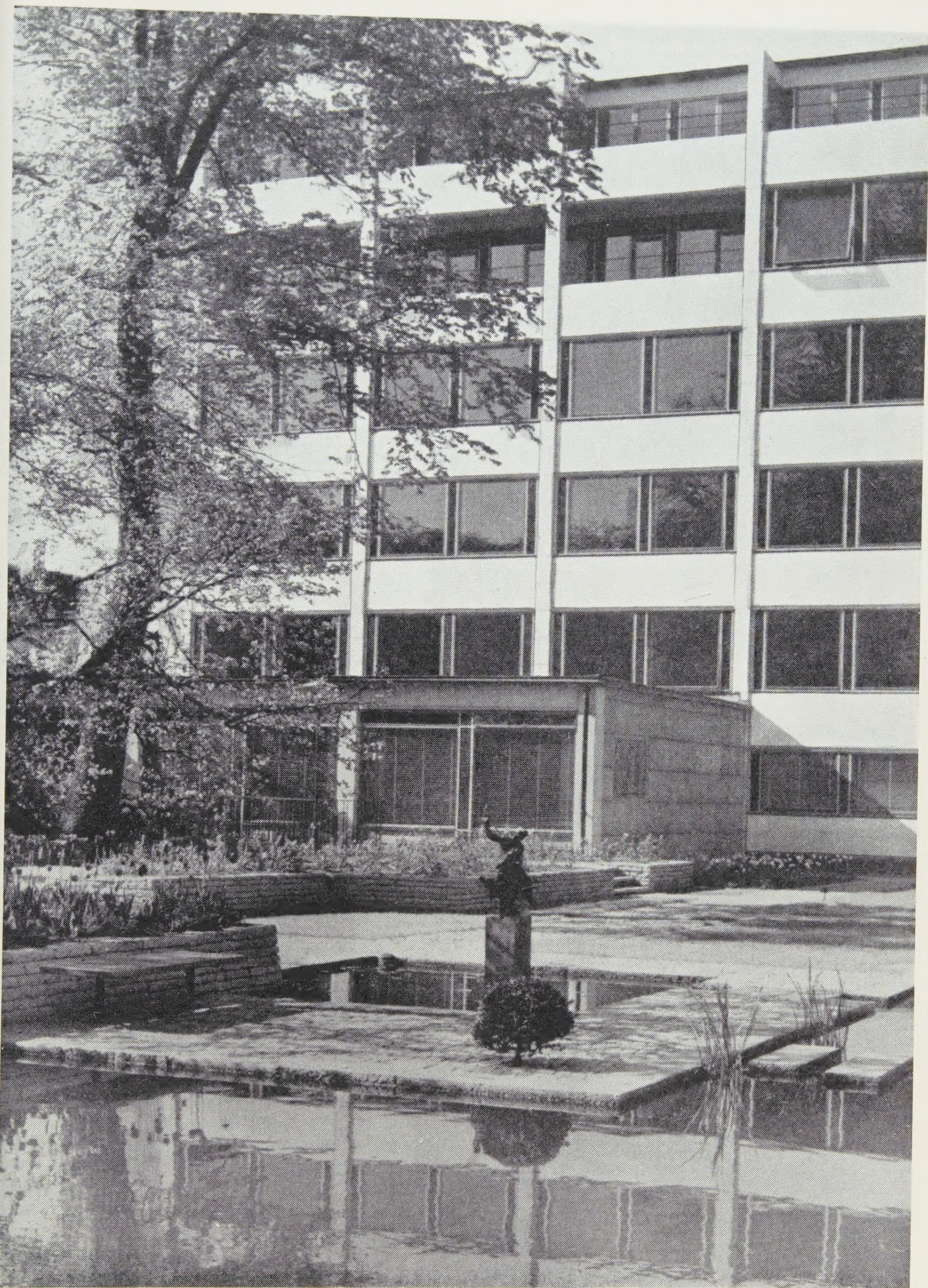
Persienner er mangefold. De findes anbragt indvendigt bag vinduet, den gængse måde, til lige stor gene for husmoderens blomster, som mulighederne for at lukke forsatsrammerne op. Persienner skal være planlagte, eller snarere, huset skal være planlagt, så persiennerne kan anbringes rigtigt. En fals foroven i vinduet, hvor persiennen kan forsvinde helt i sammentrukket tilstand. Og så helst et par indstøbte træklodser, så persiennemanden har en rimelig chance for at montere persiennen.

De kan sidde indbygget i vinduet – og når mekanismen bliver lidt slidt, hænger den og dasker sørgmodigt foroven. Gøres ren skal den jo også til tider, og så skal altså bare den koblede ramme løsnes og svinges ud, subsidiært op eller ned, og så er det altså potteplanterne igen. Men den indbyggede persienne er ikke så fristende for sorte børnefingre eller udsat for at skulle kigges igennem – og så hindrer den ikke vinduets normale bevægelser.

Disse lidt sure bemærkninger er selvfølgelig uden værdi i en debat om persienner og deres berettigelse. For er end solen en gæst, vi gerne ser – også gerne lidt hyppigere – så er det dog uomtvisteligt, at der findes situationer, hvor en afskærmning af solen er ikke blot ønskelig, men også en nødvendighed. Et sommervarmt kontor, et værksted med skarpt sollys, en opholdsstue med store – måske altfor store – vinduer. Det dekorative element kan også være en faktor: persienner inddelt vandret og lodret – arkitektens ønske om yderligere at understrege en vandret inddeling i façaden, og måske også et lønligt håb hos samme person om at gøre sit til at forhindre, eller i det mindste sløre, en hemningsløs ophængning af gardiner, den ikke ukendte ophængning, der blev rendyrket i dronning Victorias dage og har talløse beundrere i vore dages huse.

Der er dem, der vil påstå, at persiennen også tjener til at forbedre varmeisolationen. Det tør selvfølgelig ikke benægtes, at mange bække små gør en stor å, og at en persienne, der kan lukke tæt, også kan isolere mod kuldeudstråling fra et vindue, men mon man ikke bør lade persiennens isolerende egenskaber fare og overlade isolationen til andre faktorer.

Tilbage bliver da stort set kun spørgsmålet om solafskærmning, og altså det dekorative, som ej heller bør underkendes. Men altså solafskærmningen – behøver vi virkelig persienner i den udstrækning, som reklamen prædiker? Er der ikke mere solskin i annon-

Assurance-Compagniet Baltica A/S, arkitekter M.A.A. *Eske Kristensen og Erik Barfoed*

Persiennen af i dag er i en stadig udvikling, der er i høj drad modebetonet. Denne persiennes karakteristiske inddeling skyldes farvede bånd

cerne, end statistikken kan sige god for? Skal vi ikke bare slå fast, at ved anskaffelse af persienner, som ved anskaffelse af mange andre af livets goder, bør man ikke kritikløst kaste sig ud i noget, bare fordi naboen..

En analyse af behov, en undersøgelse af virkningen, af fordele og ulemper, en nøje kontrol af kvalitet. Her som ved andre anskaffelser.

Nagelfast romantik

Om det er den megen rejselyst, titusinders hasten til Italiens eller Sydfrankrigs byer – nok er det, skodderne, som her i landet før kun var en lukkeforanstaltning på sommerhuse og måske et hyggeligt levn på huse, der havde overlevet fra Middelalderens sidste decennier, er nu en realitet på tusinder af eenfamiliehuse, anskaffet for den sidste halve procent af kommunegarantien.

I sin oprindelige, nordiske udformning var skodden massiv. Den kunne være anbragt indvendigt og derved være skånet for vejrligets nedbrydende indflydelse, eller den kunne sidde udvendigt. Inde eller ude, den blev brugt, og den lukkede, mørklagde, isolerede før de dobbelte ruders indtog, tog af for stærk blæst og dæmpede vægterens timeråb. Den massive skodde findes stadig, men den er sjælden, og først og fremmest er den dér, hvor den skal tjene sit virkelige formål: at lukke, og det vil sige at lukke ude – og altså overvejende på sommerhuset.

Men den almindelige skodde, persienne-skodden, inspirationen fra Syden, hvordan er det med den? I de ni af ti tilfælde ikke så godt, rent brugsmæssigt. Frisk luft i værelset, dæmpet, solafskærmet belysning forenes ikke godt med udadgående vinduer. Altså tager man konsekvensen og skruer skodden fast på

HOLMSUND GULVE

Kundekartotek hos Stella Nova, Købmagergade 26, K.

I en del af vore atelierer og ekspeditionslokaler har vi fået lagt Holmsund vinyl gulve, og de har vist sig at være så tilfredsstillende, at vi har til hensigt at få Holmsund gulvbelægning i samtlige vore filialer.

Vore fotografiapparater ruller let og ubesværet over de plane gulve, og i vore ekspeditionslokaler er de medvirkende til at give et pænt og hygiejnisk indtryk.

Vi er fuldt overbeviste om Holmsund vinyl gulvenes store slidstyrke, og ved indretningen af vort kartotek for over 70.000 kunder, hvor der selvfølgelig er en meget stor trafik, er de overhovedet ikke det mindste mærkede af den store færdsel.

Holmsund gulvene er tilmed nemme at holde pæne, idet de kun holdes vedlige ved vask med almindelig sæbevand.

Holmsund fås i femten smukke farver i størrelserne 30×30 cm og 20×20 cm, 2,5 og 1,6 mm tykke. Tager ikke skade af olie, fedt, benzin, syrer eller alkalier. — Holmsund er ideelt til skoler, hospitaler, kontorer, forretningslokaler, køkkener, entreer etc. — overalt, hvor man stiller store krav til gulvene. Forlang prøver og brochurer.

Gør denne prøve:

inden De vælger vinyl-gulve, så får De bevist, om materialet er brudsikkert! HOLMSUND vinyl er ikke lagdelt, men homogent, smidigt, gennemfarvet og gennemmarmoreret. — Husk! Vinyl er en fælles varebetegnelse — HOLMSUND er en kvalitetsbetegnelse indenfor vinyl, forlang derfor altid attest for slidstyrke fra Statsprøveanstalten. Skriv derfor altid HOLMSUND foran vinyl!

EVERS

EVERS & CO. A/S · Frederiksberg Allé 18-20 · København V · Hilda *2001

Indadgående, massive skodder var tidligere almindelige og virkede både som mørklægning og isolering. Billedet er fra Nordiska Museets arkiv, Stockholm. Lignende skodder findes i Kunstindustrimuseet i København

muren uden for vinduet. Så kan den da ikke gøre nogen skade. Men heller ingen gavn.

Måske har man så megen respekt for begrebet funktion, at man beslår den med hængsler og det hele – eller måske næsten det hele, for lukkebeslagene mangler ofte, ikke sjældent fordi de ikke kan være der. Men altså: den bevæger sig dog, som han sagde, Galilei. Men da den måske først og fremmest er tænkt stående åben, opstår de svareste sjælekvaler: hvilken vej skal lamellerne vende? Og idet man indrømmer overfor sig selv, at skodderne jo alligevel så sjældent bruges, De ved det danske klima etc., og samtidig skjuler over for sig selv, at de jo slet ikke kan bruges efter deres hensigt, beslutter man sig til at lade skodderne vise den „pæne" side i åben tilstand. Hvorved opstår den situation – hvis man kommer for skade at lukke skodderne – at vand såvel som lys har uhindret adgang.

Men hvis man nu virkelig ønsker skodder til at bruge? Ja, principielt er da et indadgående vindue det rigtige, et kompromis kan tænkes med en indadgående havedør (fransk dør) og iøvrigt udadgående vinduer. En løsning, der dernæst altid viser den omtalte pæne side, åben som lukket, er f. eks. en skodde, hvor de to halvdele hver igen er delt og hængslet. I åben tilstand altså en smal skodde, der også kan

ikke en dråbe siden 1955

Allerede i april 1955 præsenteredes den *drypfri hane.* Dengang installeredes nemlig de første håndvaske med *blandingsbatteriet „Gustavsbergs Briljant"*, og i dag er der altså mange som i mere end 3 år har haft en drypfri hane.

UBEGRÆNSET LEVETID

Ved introduktionen påstod Gustavsbergs, at udskiftning af pakninger var gammeldags, hvilket erfaringerne viste ikke var overdrevet. Briljant blandingsbatteriets kapslede pakning er nemlig fremstillet af *Original-Pekanit*, et varme- og tidsbestandigt materiale med praktisk taget ubegrænset levetid.

PRØVE MED 800.000 DREJNINGER

„Gustavsbergs Briljant" er gennemprøvet på laboratorier og i praksis. Den har været åbnet og lukket 400.000 gange, d.v.s. 800.000 drejninger med 80° vand, uden at utæthed er opstået. Undersøgelser og prøver er foretaget ved Centre Expérimental de Recherches et d'Etudes du Batiment et des Travaux Publics i Paris, hvilket garanterer for prøvernes pålidelighed.

DET AFGØRENDE

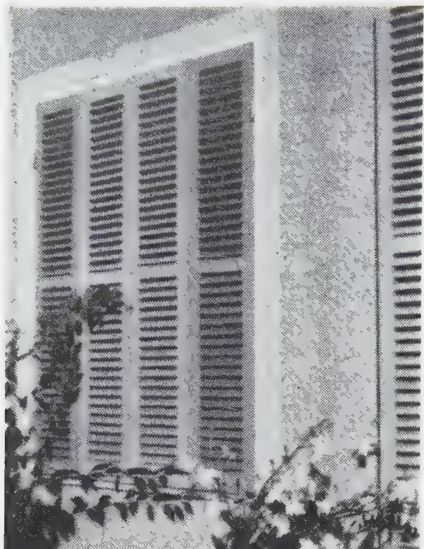
„Gustavsbergs Briljant" har farvestemplet håndtag for tydelig markering, er let at behandle i hele drejningsområdet, er højglansforchromet og har glat overflade uden smudssamlende kanter.

BRILJANT-blandingsbatteriet samt styrken, skønheden og den moderne formgivning af Gustavsbergs håndvaske afgører valget af sanitetsvarer.

Gustavsbergs

AKTIEBOLAGET GUSTAVSBERGS FABRIKER

SALGSKONTOR FOR DANMARK: P. ANKERSGADE 2 • KØBENHAVN K • C. 1658

Persienne-skodder, der vender den „pæne" side ud når de er åbne. De er firedelte og ses her lukket

være praktisk på en smal pille, i lukket tilstand en skodde med fire rammer og lamellerne visende udefter. Og en fungerende skodde.

Den rigtigt udførte skodde kan både være arkitektens trøst som Polygonum og bygherrens glæde som den dag, en måneds tid efter indflytning, når maleren forlader huset – og den kan være en smuk og funktionel fornyelse af en gammel tradition. *SBI-TT*

Plastickupler – en af de nyeste løsninger på ovenlysproblemet

I lave bygninger med stor dybde er belysningen a centrale partier et vanskeligt problem at løse, ford man ved planløsningen let får rum uden dagsly Samtidigt med, at de flade tage ved de seneste år tætte konstruktioner får større udbredelse, er der ten denser mod at arbejde med større husdybder, hvor ved problemet med belysningen af de inderste rum og dele af rum stiger. Her kommer plastickuple arkitekten til hjælp.

Ved brug af plastickupler (akrylglas) får arkitekte mere frihed med hensyn til placering af sekundær rum og birum.

Dette forhold – de flade tage og de stigende hus dybder – er sikkert en af grundene til, at plastickuple har slået igennem på så kort tid, som tilfældet er.

Som ovenlyskonstruktion har plastickuplen mang fordele. Een type er således udformet, at den ka monteres direkte sammen med tagdækningsmateriale

Den minimale brydning af tagfladen, som kuple frembringer, virker tiltalende og lysøkonomien, son måske er det vigtigste i denne forbindelse, bliver de allerbedste, fordi monteringen af det gennemskinne lige materiale kan ske direkte i tagfladen.

Plastickupler formes af akrylglasplader. De udmær ker sig ved ringe vægt, materialet er 5 gange stærker end almindeligt glas, og desuden er plastickuplen son

Plastickuplen monteres

en komplet konstruktionsenhed rimelig i anskaffelse og installation. Materialet er elastisk og vejrbestandigt.

I standardudførelse fabrikeres kuplerne med kvadratisk og rektangulær grundflade, således at se som almindelige tag- og ovenlysvinduer nemt lader sig tilpasse tagdækningsmaterialerne, (monteringen kan foretages af den, der lægger tagdækningen).

Akrylglassets lystransmissionsevne er større end noget andet byggemateriales, fremstillet på kommerciel basis.

For synligt lys er gennemskinneligheden 92 pct. Det tilsvarende tal for silikatglas er ca. 80 pct. En speciel værdifuld egenskab er den store gennemskinnelighed for det ultraviolette lys.

Rumbelysning ved hjælp af kupler i taget giver skyggefri belysning på store arbejdsflader.

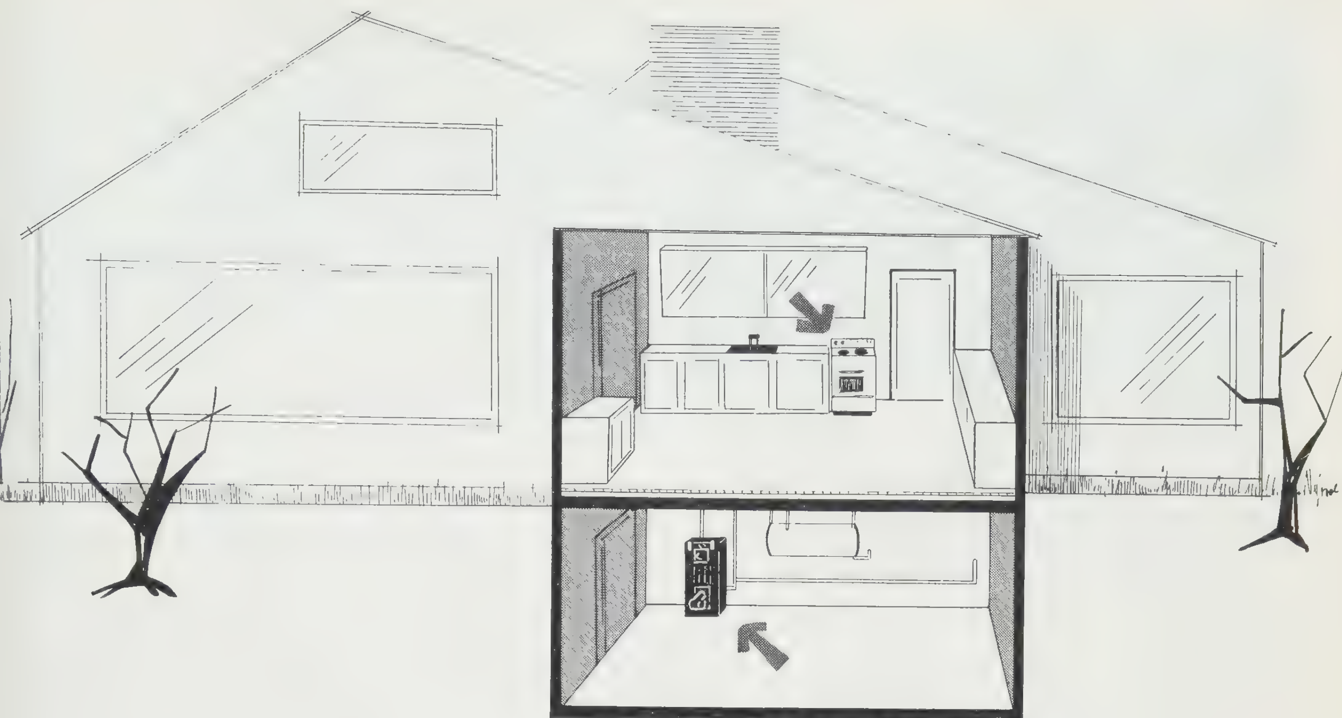
Vanskeligheder med fugtkondensering

Ventilering med koldluft og bortledning af kondensvand fra plastickuplens underside ved hjælp af ventilationshul kan give godt resultat, men når kulden sætter ind for alvor, fryser ventilationshullerne hurtigt til, uafhængigt af hvor de er placeret.

Vil man helt gardere sig mod kondensvanskeligheder, gør man klogest i at holde sig til det traditionelle kondensforebyggende middel: ekstra glas (vinduesrude) i plan med det indvendige tag. Et tiltalende og let monterbart „underglas", tilvirket af bølgeformet opal akrylplade med plane kanter, er nu kommet på markedet. „Underglasset" fastgøres i loftet med specialskruer, som er udformet, således at regulering af luftcirkulationen kan ske uden brug af værktøj.

Kunstig belysning i forbindelse med ovenlys

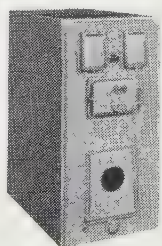
I loftsåbningen mellem vinduesglas og kuppel kan en elektrisk belysning meget enkelt etableres, og kostbart armatur derved spares. Som en ekstra forsigtigheds-

Moderne byggeri kræver rigtig indretning af køkken og fyrkælder . . .

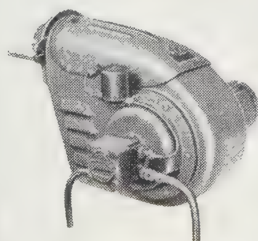
Anker Gaskomfur 400
Smukt formgivet af Sigvard Bernadotte og Acton Bjørn. Automatisk tænding af de 3 blus, termostatstyret muffelovn med glasrude, rummelig varmeskuffe, 2 kogebrændere og 1 stegebrænder.

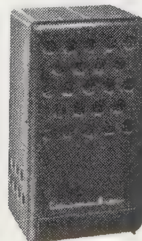
Salamander kedler
de danske støbejernscentralvarmekedler, kendt for deres lange levetid. Findes i størrelser for ethvert varmebehov – mindste kedel 1,0 m² hedeflade. Fås nu også i specialudførelse for oliefyring.

Anker-Elektro komfuret
er med sine mange nye elektrotekniske finesser et ønskekomfur for enhver husmoder. Automatisk ur, varmeskuffe, ovnbelysning, spiralrørskogeplader med lynhurtig opvarmning – er nogle af dem.

Salamander oliefyr
Det helt ideelle for opvarmning af villaer og rækkehuse. Salamander oliefyr har afgørende fordele f. eks. helautomatisk drift, økonomisk, enkel og billig montage. Lavtryksfyr fra 0,75 m²-2,8 m² og højtryksfyr fra 1,6 m²-6,6 m² varmeflade.

Salamanderkamin
til fyring med olie eller petroleum. Salamanderkaminen fremstilles i flere forskellige farver og kan faktisk indpasses i ethvert interiør. I teknisk henseende svarer den til de krav der stilles til en moderne oliekamin i dag.

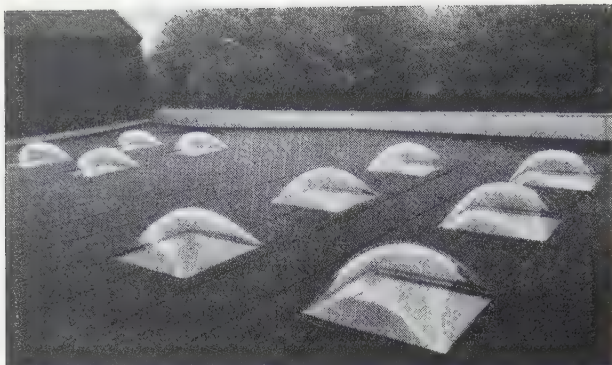
KGL. HOFLEVERANDØR

D • F • J

DE FORENEDE JERNSTØBERIER A/S

Forlang specialbrochure

DFJ-UDSTILLINGEN, VESTERBROGADE 2 B, PA 9206

Tag med plastickupler

regel anbefales, at der bliver monteret en lille kondensrende rundt om loftsåbningen. Den kan være betryggende at have, i hvert fald så længe bygningen ikke er helt udtørret. Detaljer vedrørende tilslutningen mellem kuppel og sarg kan varieres i det uendelige, men det var ønskeligt, om man kunne finde frem til nogle standardløsninger, som var særligt velegnede for specielle klimatiske forhold.

Udover overlapning med selve tagdækningsmaterialet behøves ved montering af kuplen en plasticfoliestrimmel, som skal optage pappet ved kuplens ekspansion. Som tætningsmiddel benyttes fiberasfalt.

Den oprindelige udvikling af denne type tagbelysning fandt sted i USA. Det førende amerikanske firma, som nu (1957) leverer over 100.000 kupler pr. år, har selv udført et banebrydende forsknings- og udviklingsarbejde og, som man i dag kan se, vundet de amerikanske arkitekters fulde tillid.

I Sverige har man i stor udstrækning anvendt plastickupler i forretningsbygninger, skoler og industribygninger. Også enfamiliehus-bygherrerne viser nu stor interesse. Plastickupler anvendes i dette byggeri især til badeværelser, toiletter, vaskerum o. s. v. og til andre rene „arbejdsrum", hvor det „skyggefri" lys er særligt eftertragtelsesværdigt.

Ovenlyset frigør vægfladerne til armaturer m. v., hvilket ikke er uden betydning i de nævnte rum, der ofte udføres med meget lille areal. Et maksimum af dagslys tilføres lokalet, og man slipper for mørke kroge.

Ved bedømmelse af plastickuplens fordele som løsning på et vinduesproblem, må man huske, at mange af de belysningsmæssige fordele må deles med almindelige former for ovenlys, og at man ikke, fordi man benytter disse kupler, slipper for ventilationsproblemerne. I bad, vask, wc o. s. v. bør der stadig være oplukke-mulighed – enten direkte ved vinduet eller ved særlig ventilationsåbning. Men plastickuplen udvider mulighederne for at anvende ovenlys meget stærkt, takket være sine fordele i konstruktions- og monteringsmæssig henseende.

Takket være materialets tæthed, er en speciel tagkonstruktion ikke nødvendig, og arbejdskraftspørgsmålet er derfor ikke noget problem. ***SBI–TT***

A/S Danmax

HOLTE

Telefon Ho. 2488 - 2588

Automatisk kontakt for indvendig belysning

Ægreol

Strømbesparende termos

Stort frostrum

Smørboks

Plasticovertrukne rustfri hylder

Flaskehylde til 3 flasker

Indbygget Alaska spareaggregat

DISKO

absorptions køleskab

90 liter - til indbygning

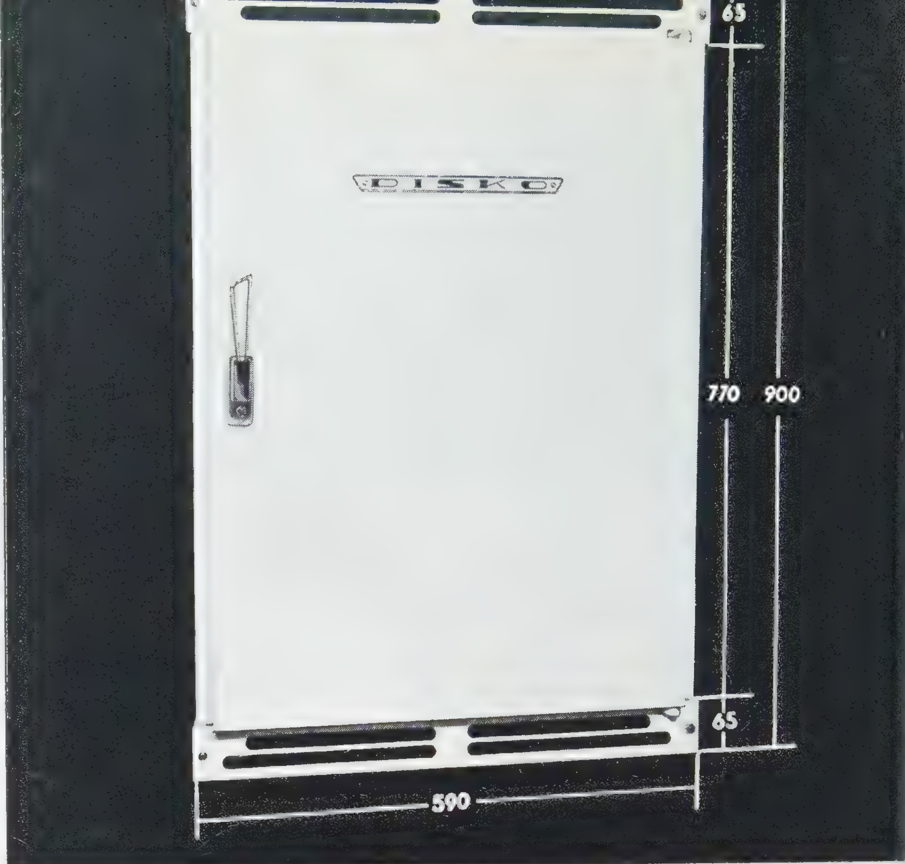
Type D.I. 90 med et rumindhold på 90 liter

Mål på hullet
for indbygning af D. I. 90

Højde . . . . 878 mm
Bredde . . . . .556 mm
Dybde . . . . . 590 mm (min.)

Forrammen i hængselssiden skal være mindst 40 mm for at køleskabsdøren kan lukkes helt op.

5 ÅRS GARANTI

TYPE D. I. 90 har det nyeste tekniske udstyr

Stort frostrum
med isskuffe - og med plads til en hel flaske snaps.

Indstillelig strømsparende termostat
Har et stort variationsområde med 7 temperaturmarkeringer og en indstilling for »stop«.

Elektrisk lys
tændes automatisk, når døren åbnes.

Hylderne
er af metal, forsynet med plasticovertræk.

Tempereret smørboks
med plads til 3 stk. standard $^{1}/_{4}$ kg smøremballager, således at der samtidig kan opbevares smør, fedt og margarine.

Ægreol til 6 æg

1 flaskehylde
med plads til $^{1}/_{1}$ l og 2 $^{1}/_{2}$ l flasker.

- Nummereret garantibevis indlagt i hvert skab.
- Den udvendige beklædning og døren er af blank, kemisk rustbeskyttet stålplade, som er ovnlakeret 2 gange.
- Vacuumformet køleboks, ingen kanter, derfor nem rengøring.
- Isolationen består af et tykt lag mineralisolations materiale, som holder på kulden og ikke angribes af fugt m. m.
- Dørens indvendige beklædning er af plastic, så den er let, blank og absolut lugtfri.
- Lås og hængsler er af stærk konstruktion.
- Luftristene er af rustfrit materiale og de er overfladebehandlede som den øvrige overflade. Begge er let aftagelige.
- D. I. 90 er forsynet med det verdenskendte ALASKA absorptions-aggregat, der er kendt for at have det mindste strømforbrug - et virkeligt spareaggregat. - Kan benyttes både til veksel- og jævnstrøm.
- Strømforbruget er uhyre lavt - årlige gennemsnitforbrug, kun ca. 1,5 kwh pr. døgn, ved normalt brug.
- D. I. 90 kan efter ønske leveres med højre eller venstrehængt dør.

A/s Danmax

SKÆTTEKÆRET 11 . HOLTE

Nordisk konkurrence om bebyggelsesplan for Slottsjorden i Halmstad

Konkurrencen var udskrevet af Halmstad by. Der indkom 92 forslag. I dommerkomiteen sad bl. a. professor Sune Lindström og professor Peter Bredsdorff.

Foruden de i det følgende gengivne projekter blev der indkøbt to projekter. Det ene udarbejdet af arkitekt Bengt Börtin og ingeniør Åke Carlsson, Borås. Det andet udarbejdet af arkitekterne SAR Nilsson, Sundberg og Wirén med Erik Bengtsson som medarbejder, alle fra Stockholm. Konkurrencen var bebudet afsluttet omkring 1. februar, 1958, men resultatet forelå først d. 21. april.

I Sverige er fremgangsmåden ved konkurrencebedømmelser væsentlig anderledes end i Danmark. En stab af eksperter gransker de indsendte forslag og vurderer deres tekniske og økonomiske egenskaber. Dommerne, der er honorerede, bruger væsentlig længere tid til bedømmelsen og endelig udarbejdes der en dommerbetænkning, der går betydelig mere i detaljer end danske dommerbetænkninger. Udover de generelle betragtninger er der en kort vurdering af hvert enkelt af de indsendte forslag. Det er en meget omstændelig procedure. Det kan næppe med bestemthed afgøres om den svenske metode fører til en sikrere udpegning af 1. præmien. Men for de konkurrerende er der en vis tilfredsstillelse i denne grundige behandling.

I Sverige er man mere fortrolig med helhedsplanlægning end man er her i landet. Med det som baggrund havde de fleste sikkert ventet, at svenske planlæggere ville have gjort sig særlig bemærket i denne konkurrence. Desværre skuffede de svenske forslag. Der er noget mekanisk, uarkitektonisk over planerne. De danske projekter fortsætter den linje, der er blevet markeret af de senere års forholdsvis få danske konkurrencer – en linje, der iøvrigt er svensk inspireret (bl. a. af Gröna Gatan i Uppsala). Linjen karakteriseres bl. a. af et temmeligt overlegent syn på det rationelle krav om rigtig orientering af bebyggelsen i forhold til solen.

Det rumlige og det skulpturelle, der var den gamle bybygningskunsts særkende, er kun til stede i enkelte projekter. De meget åbne, parkprægede planer udflader proportionerne. I virkelig skala vil fornemmelsen af rum og bevidst formning utvivlsomt gå tabt. Der er for meget tapet og for lidt by i de fleste forslag. *s.*

Som eksempel på den svenske dommerbetænkning bringes i det følgende et pår betydningsfulde afsnit:

Trafikplanering och biluppställning

En enkel och klar trafikföring är betydelsefull. Kan gångtrafiken mellan bostäder och park, skola och butik ordnas utan att den korsar körtrafiken, är det en stor fördel. Denna gångtrafik bör i varje fall ej korsa mera trafikerade körgator. Det är av vikt att gångvägnätet utan dyrbara konstarbeten ger korta och bekväma gångförbindelser. Exempel på god trafikplanering är förslagen nr 2 „Arkadia“, nr 24 „Giv mig solen“ samt nr 62 „Tätt o titt“.

Ur bekvämlighetssynpunkt är det önskvärt, att bilen kan framföras till och uppställas nära bostaden. Denna synpunkt gäller kanske allra starkast för enfamiljshuset. Ett sådant system medför dock ofta störningar och olycksrisker. Olägenheterna kan emellertid mildras om man ställer upp bilar på ena sidan om byggnaderna och lämnar den andra sidan helt bilfri såsom i t. ex. förslag nr. 2 „Arkadia“, nr. 56 „Oase“ och nr. 64 „Rationalromantik“. Härvid bör helst bilsidan vara skuggig och den bilfria sidan solig såsom exempelvis i förslag nr. 78 „Thalatta“.

Under senare tid har framträtt en strävan att åstadkomma enfamiljshus på mycket små tomter såsom alternativ till hyreshusbebyggelse. I sådana fall synes betydande miljömässiga värden och bättre ekonomi kunna erhållas om bilarna parkeras utanför bebyggelseområdet såsom visas i förslag nr. 16 „En vit fläck“.

Utsikt och lä

Den utomordentliga utsikten över Laholmsbukten har stort värde. Vid höghus kan denna väl tillvaratagas. Utsikt mot havet får sålunda nästan alla lägenheter i förslag nr. 24 „Giv mig solen“ och i förslag nr. 64 „Rationalromantik“ nästan alla lägenheter i höghus. En kompakt höghus-bebyggelse kan emellertid få en alltför dominerande verkan från andra delar av staden. Detta har studerats bl. a. genom att silhuetterna av vissa höghusförslag inlagts på fotografier från ett par punkter i staden. En mellanhög bebyggelse visar sig emellertid också kunna ge en betydande del av lägenheterna utsikt om bebyggelsen grupperas med tanke härpå. I ett förslag som nr. 12 „Du får gärna leka på slätt n“ kan med en mindre justering nästan lika många lägenheter få havsutsikt som t. ex. i höghusförslagen nr. 64 „Rationalromantik“ och nr. 78 „Thalatta“. Vid vanlig trevåningsbebyggelse och lägre blir det svårare att tillvarataga utsikten särskilt som läplantering är önskvärd.

Det har ansetts vara en betydande förtjänst hos de förslag som grupperat bebyggelsen så, att den, i eventuell förening med plantering, kan väntas åstadkomma viss läverkan.

Butiker, småindustri, idrottsområde

Bekväma gångavstånd mellan bostäder och butiker är ett önskemål. Det kan vara lämpligt med kontakt mellan den nuvarande bebyggelsen öster om Skepparegatan och den nya bebyggelsen. Ett butikscentrum bör därför placeras centralt inom området och hellre vid Skepparegatan än vid Flygaregatan.

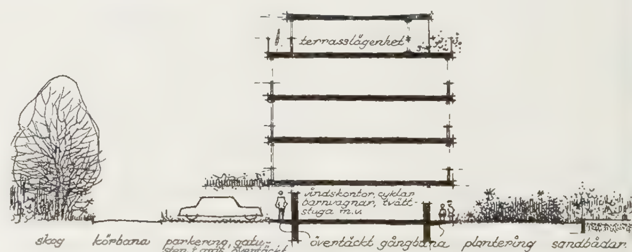
Särskilt ur trafiksynspunkt synes det fördelaktigare att placera småindustri vid Slottsjordsvägen än vid Skepparegatan.

Flyttningen av Alevallen innebär en avsevärd extrakostnad. Det är vidare fördelaktigt att idrottsplatsen ligger i omedelbar närhet av Västra strandskogen. Flyttning av idrottsplatsen kan därför endast vara befogad om man som t. ex. i förslag „Thalatta“ uppnår andra väsentliga fördelar ur planeringssynspunkt.

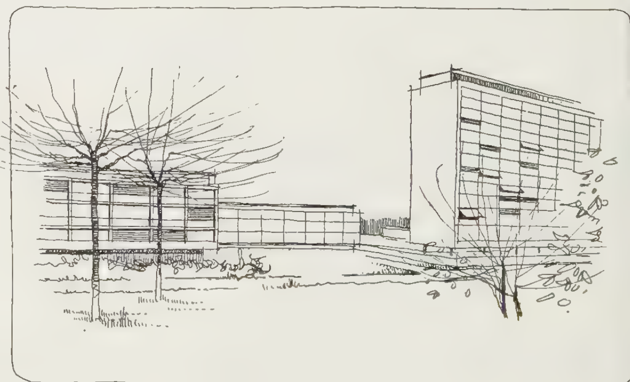
Bebyggelsesplan 1:5000

Konkurrencen om en bebyggelsesplan for Slottsjorden i Halmstad

Arkitekterne Erik Lunøe-Nielsen, Bernt Winding og James A. Wright, **M.A.A.:** *Forslag tildelt 1. præmie. Nr. 12*

Snit i boligbebyggelsen, 1:500

Bebyggelsen set fra Slottsjordsvägen

Dommerkomiteens bemærkninger:

Hela bebyggelsen är samlad i en veckad byggnadslänga som på ett vackert sätt inhägnar en stor öppen friyta. Detta ger ett fast grepp på planläggningen. Gatunätet med utifrånmatning och gångvägnät skilt från körtrafiken är konsekvent och riktigt utformat. Bilparkeringen är i stort sett välordnad. Dock synes den biluppställning som visas i strandskogen i väster och i sydost böra ordnas mera i anslutning till bebyggelsen. Butiker, allmänna byggnader och småindustri är välplacerade.

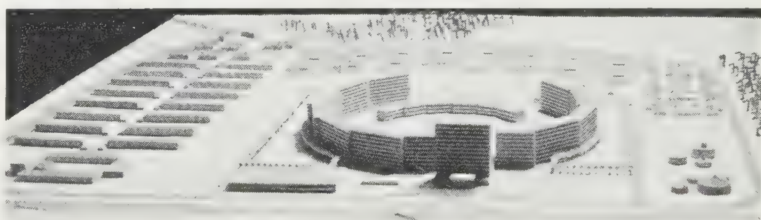
Hustypen med markvåning för förråd m. m., tre bostadsvåningar och terrassvåning är ej lämplig såvida ej hissar anordnas på speciellt sätt.

Förslaget tillvaratar utsikten ganska väl. Detta skulle kunna än mera bli fallet om den mellan huslängorna föreslagna öppningen mot strandområdet vidgades. Härvid kunde det centrala parkområdet också få ett bättre sammanhang med stranden.

Bebyggelsesplan 1:5000

Konkurrencen om en bebyggelsesplan for Slottsjorden i Halmstad

Arkitekterne Yngve Lundquist, Hans Rendahl og Lars Trogard, Göteborg: *Forslag tildelt 2. præmie. Nr. 64*

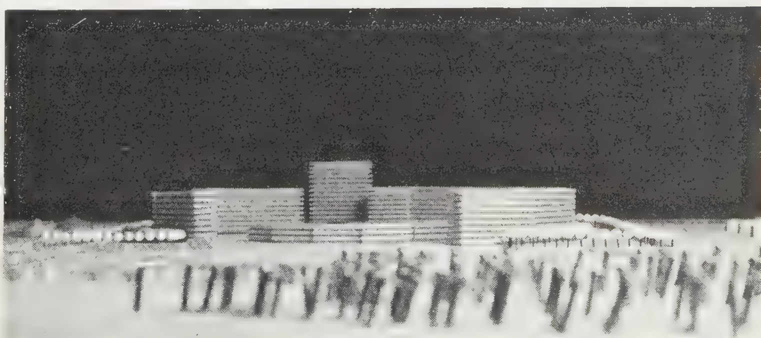

Dommerkomiteens bemærkninger:

En ringformig niovåningsbebyggelse med öppning mot söder ger en fast form åt planläggningen. Parkeringen på utsidan är välordnad. Dock blir byggnadskroppen alltför dominerande. Vidare är trevåningslängan i öppningen mot söder mindre lämplig.

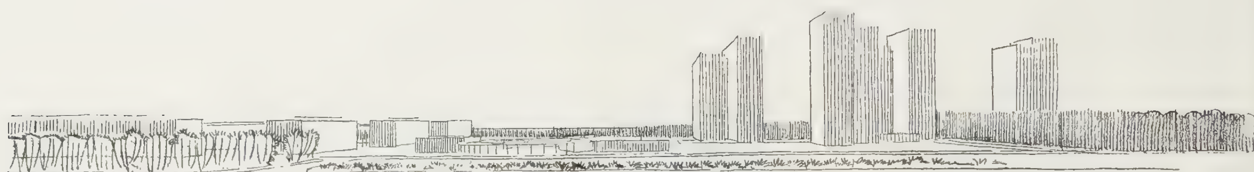
Radhusbebyggelsen vid Skepparegatan synes lämplig. Däremot avskiljer „gårdhusbebyggelsen“ i söder det centrala parkområdet från stranden och skogen på ej önskvärt sätt.

Förbättringar skulle vinnas om höghuskomplexet försköts åt väster, tornaccentueringen i ringens fondparti utginge, den sydliga „gårdsbebyggelsen“ slopades och radhusområdet vid Skepparegatan utökades.

Model

Bebyggelsesplan 1:5000

Bebyggelsen set fra Slottsvägen

Konkurrencen om en bebyggelsesplan for Slottsjorden i Halmstad

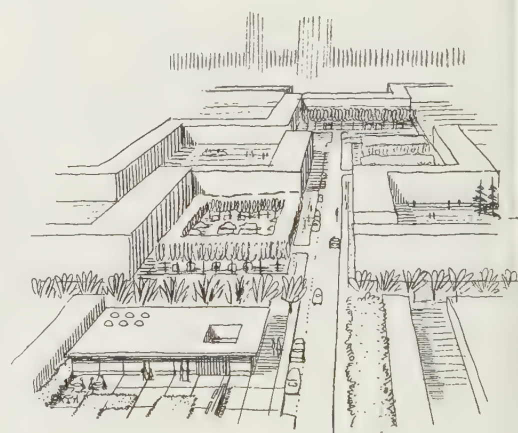
Arkitekterne Lise Roel Høstrup,* M.A.A., *Gösta Fredblad,* SAR *og Hugo Høstrup,* M.A.A., *Halmstad. *Forslag tildelt 3. præmie. Nr. 87*

Dommerkomiteens bemærkninger:

Förslaget innehåller två klart kontrasterande bostadsgrupper inbördes åtskilda av ett brett grönområde. Denna sammanställning av hus och friytor visar en god arkitektonisk komposition och den öppnar utsikt från staden mot stranden.

Bebyggelsegruppen som ansluter till staden har en klar yttre kontur och en utpräglad stadsmässig miljö där stor hänsyn tagits till behovet av lä. Hustypen med en hög källarvåning plus tre bostadsvåningar är godtagbar. En del av bebyggelsen får rätt stora gångavstånd till garagen vid Skepparegatan.

Gruppen av utsiktsorienterade punkthus är konsekvent placerad i kontakt med strandskogen, men en mera nordlig placering hade varit bättre ur trafiksynspunkt.

Perspektiv af den lave bebyggelse

Arkitekterne SAR
Henrik Falkenberg, Bengt Hjärpe, Lars Våge og Lars Ågren, Göteborg. *Indkøbt forslag. Nr. 16*

Uddrag af dommerkomiteens bemærkninger:

Förslaget belyser på ett värdefullt sätt strävan att skapa en lugn, av biltrafik ostörd bostadsmiljö.

Bostädernas utformning som radhus i $1^1/_2$ våning med envåningssidan vänd mot husens från insyn fria uteplatser och tvåvåningssidan vänd mot tillfartsområdet är intressant. Förslaget innehåller 93.000 m² mot begärda 100.000 m², vilket med hänsyn till att det endast rymmer enfamiljshus är anmärkningsvärt mycket, särskilt som förslaget samtidigt är väl tillgodosett med områden för andra ändamål.

Förslaget synes ekonomiskt beträffande gator och ledningar.

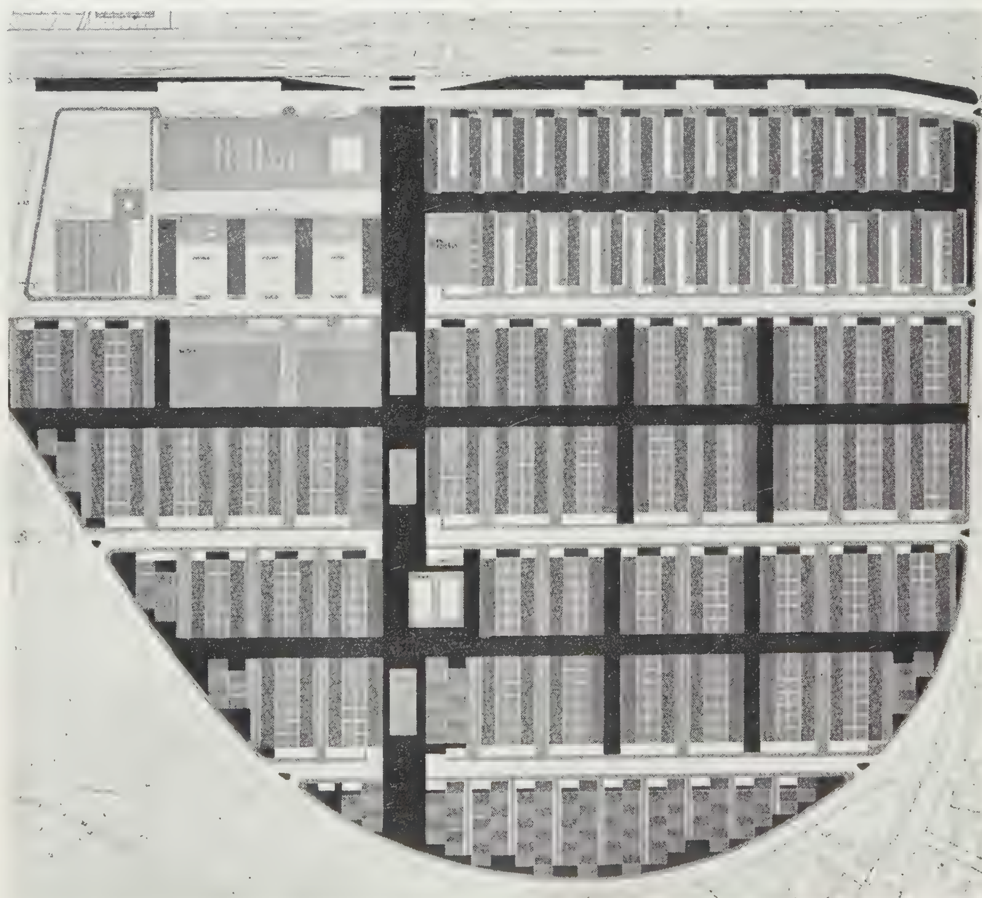

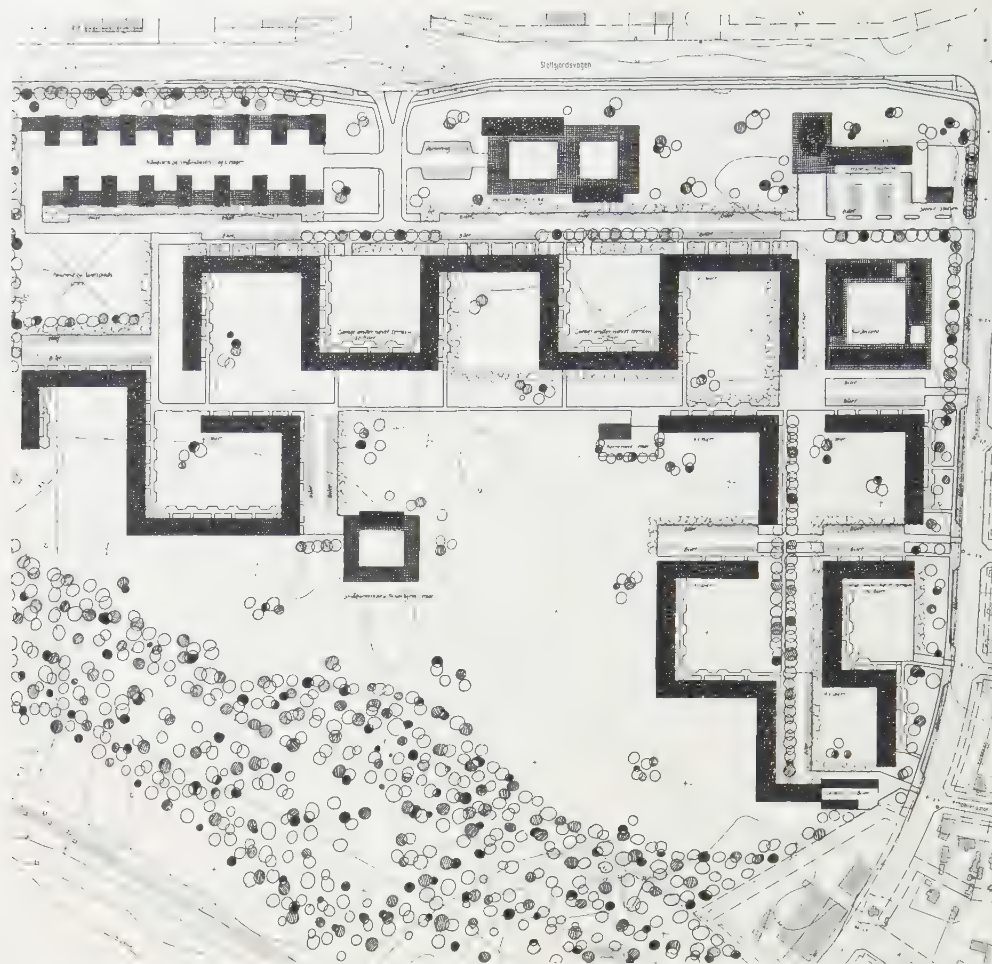
Arkitekterne SAR
B. Hulten og L. Kvarnström. Medarbejder, fru E. Hulten, Göteborg. *Indkøbt forslag. Nr. 25*

Uddrag af dommerkomiteens bemærkninger:

Förslaget avser områdets utnyttjande för huvudsakligen radhus i en och två våningar samt atriumhus. Våningsytan är 80.000 m² mot i programmet begärda 100.000. Områdena för allmänna byggnader och hantverk uppfyller beträffande storleken ej programmets fordringar. Samma gäller områdena för hantverk och småindustri.

Förslaget representerar en i stort sett väl genomtänkt och arkitektoniskt utformad kompromiss mellan kravet at få bilen nära bostaden och önskemålet om lugn och „bilfrihet“ kring bostaden.

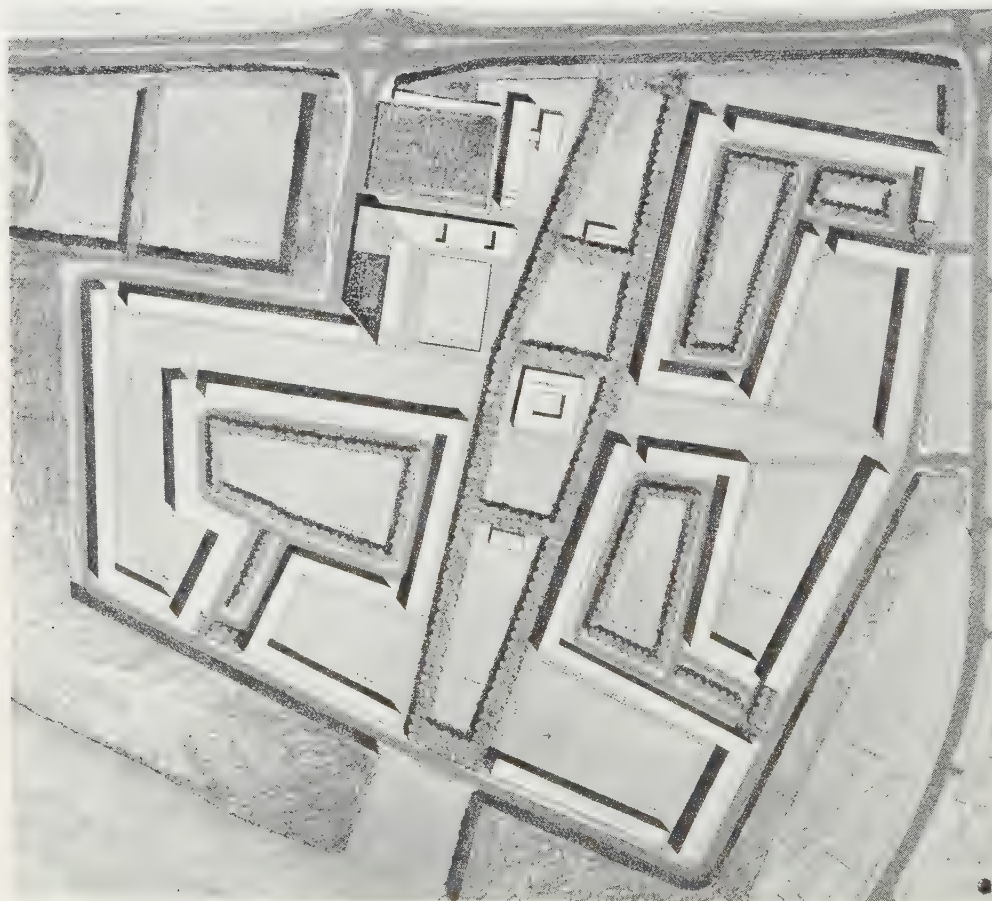

Arkitekterne M.A.A. ***Bent Juel Christiansen og Mogens Larsen.*** *Indkøbt forslag. Nr. 50*

Uddrag af dommerkomiteens bemærkninger:

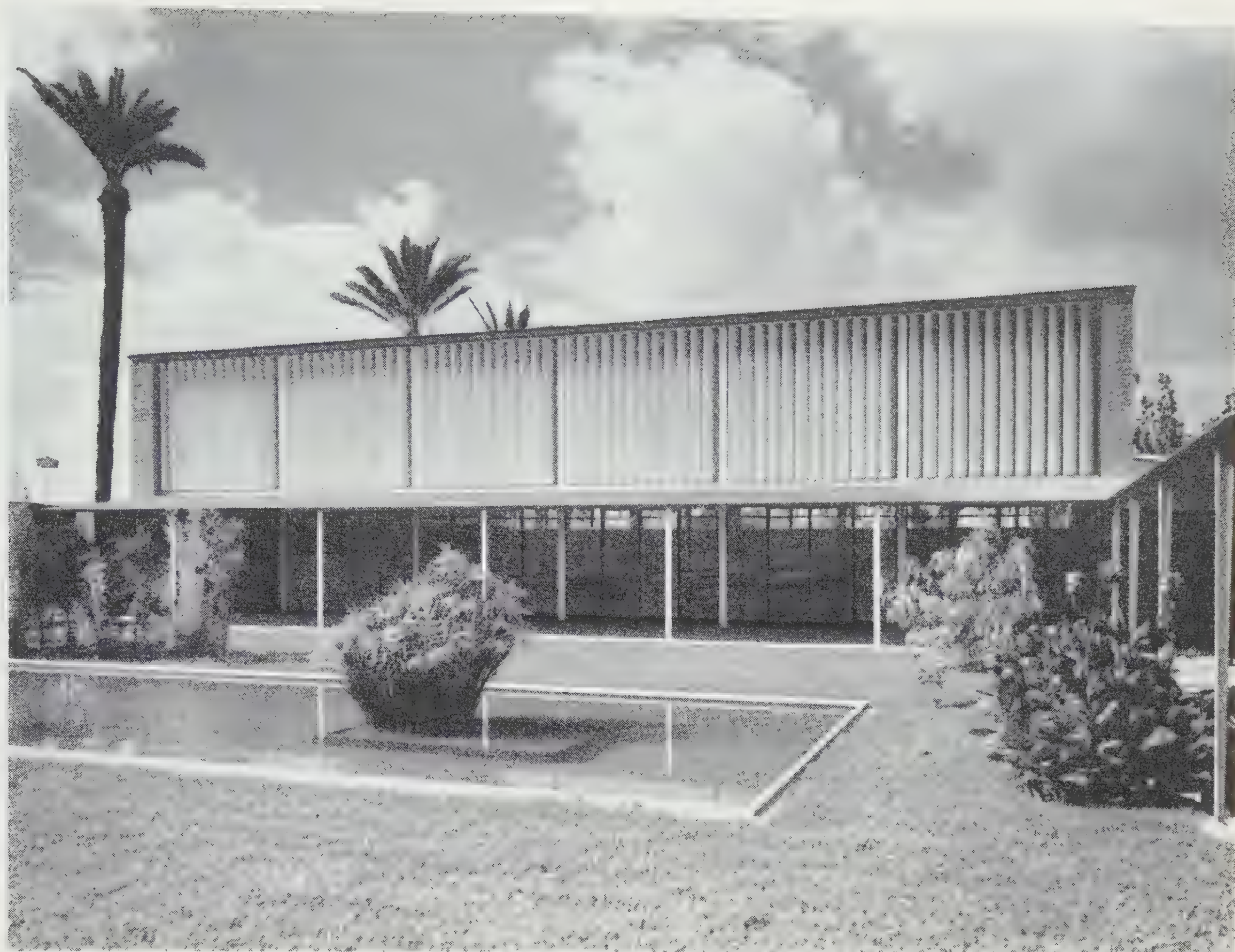
Förslaget har en klar huvuddisposition som låter strandens och skogens fria ytor växa in i bebyggelsen. En betydande del av bebyggelsen får härigenom utsikt mot stranden. Och från de gårdar som icke har denna direkta utsikt är det god förbindelse til de större grönområdena. Butikscentrum är välplacerat. Gatunätet är enkelt och riktigt utformat liksom gångvägnätet. Parkeringen tränger sig i vissa fall anmärkningsvärt långt in i bebyggelsen och parkområdet.

Arkitekterne M.A.A. ***Sven Allan Jensen, Jens Marius Jespersen, Hans Hartvig Skaarup og civilingeniør Anders Nyvig.*** *Indkøbt forslag. Nr. 56*

Uddrag af dommerkomiteens bemærkninger:

Förslaget har ett vackert och säkert huvudgrepp med sin fasta yttre kontur, sin konsekventa uppdelning mellan „trafikgårdar“ och „fotgängergårdar“ och sitt välformade parkstråk mellan Slottsjordsvägen och stranden. Det är bekvämt och bra att bilen kan framföras omedelbart intill bostaden och störningarna mildras när ena sidan, som här, är helt bilfri. Gårdarna är intressanta och omväxlande, på sina håll dock för smala för att verka väl proportionerade.

PANDO FOT.

Sydøstfaçaden af en af de store spisesale. Jalousilamellerne af aluminium er lodrette af hensyn til det lave, skråt indfaldende sollys

Fælleslokaler ved en automobilfabrik i Barcelona

Arkitekter: Cesar Ortiz Echague, Raphael de la Joya Castro og Manuel Barbero Rebolledo

Arkitekturen i Spanien har først i den seneste tid opnået en betydning, der rækker ud over landegrænserne. Unge arkitekter har nået så overraskende resultater ved løsningen af de opgaver, som forlener vor tid med arkitektoniske udtryk, at den spanske arkitektur må vurderes på en ny måde. Den store bygmester Gaudis bestræbelser er i den nyeste tid blevet videreført af en hel generation af skabende arkitekter. I Barcelona og Madrid har der dannet sig centre for en ny bygningskunst, som ganske vist endnu er i sin vorden, men som sikkert vil komme til at spille en betydelig rolle for den videre udvikling. I Costillares ved Madrid har Eduardo Torroja ved sin pædagogiske virksomhed og også gennem eksemplariske ingeniørarbejder aftvunget betonen formmuligheder som sjældent er opnået i andre lande, og som kun kan sammenlignes med hans til Mexiko udvandrede landsmand Felix Gandelás bygninger. I Barcelona bygges enfamiliehuse, der udtrykker en ny generations konstruktive indstilling. Hvis det først og fremmest drejede sig om at tilpasse sig den internationale udvikling, kunne allerede i dag den nye spanske arkitekturs bedste præstationer tåle sammenligning med andre landes.

De unge arkitekter Cesar Ortiz Echague (1926), Raphael de la Joya Castro (1922) og Manuel Barbero Rebolledo (1925), der allerede er kendt for deres medarbejderskab ved bygningen af en amerikansk luftbase, et 15-etagers hus samt institutet for jernbeton, har ved bygningen af en kantine på en automobilfabrik i Barcelona indført et nyt materiale i Spanien, og har kunnet gøre de gunstigst tænkelige erfaringer med det. Hele skeletkonstruktionen og taget af den i 1956 fuldførte bygning består af aluminium. Desuden anvendtes mursten og glas. Afgørende var dog den heldige anvendelse af aluminium, som viste sig at være modstandsdygtig over for vejrliget og de store temperatursvingninger, og heller ikke anvendt i forbindelse med glas og mursten viste det negative bivirkninger. Af Reinhold fondets dommerkomité, hvori blandt andre Mies van der Rohe og Willem M. Dudok sad, blev denne vellykkede eksperimentelle præstation i 1957 udmærket med 1. præmie i den internationale konkurrence om den bedste anvendelse af aluminium i arkitekturen.

Kantinen for de ansatte i Sociedad Espanola de Automoviles de Turismo i Barcelona er opført i hen-

PLA SENICA FOT.

Sydfaçaden af ingeniørers og gæsters kantine. Jalousilamellerne er vandretliggende af hensyn til det høje, vinkelret indfaldende sollys

NORTH ELEVATION
EXPOSED BRICK
STONE
ALUMINUM LOUVERS
DUCT SPACE
SECTION A-A
SECTION B-B
EXPOSED BRICK
STONE
DUCT SPACE
PROPERTY LINE
FLAGPOLE
FUTURE CONSTRUCTION
ALUMINUM COVERED PORCH
SITE PLAN
FLOOR PLAN
ALUMINUM COVERED PORCH

Kantinebygning for S.E.A.T. automobilfabrikken i Barcelona. *Plan og façader 1:400. 1. Gæsters og ingeniørers spisesal, 2. Arbejdernes spisesale, 3. Kontor, 4. Bar, 5. Køkken, 6. Køkkenkontor, 7-8 Kølerum, 9. Vaskeri, 10. Lager, 11. Forrum, 12-13. Toiletter, 14. Vandbassiner*

Haven med det store bassin. Bygningen i baggrunden er en af de små spisesale

hold til den spanske sociallov. Som byggeplads valgte man et areal mod sydvest i det bestående fabriksanlæg, der på grund af faren for oversvømmelse i dette område var hævet ved opfyldning. Spisesalene er bestemt for de 1600 arbejdere, 300 funktionærer og 100 teknikere på fabriken, som indtager deres måltider i to hold. Desuden kan de enkelte rum anvendes til udstillinger og selskabs- og besøgsarrangementer.

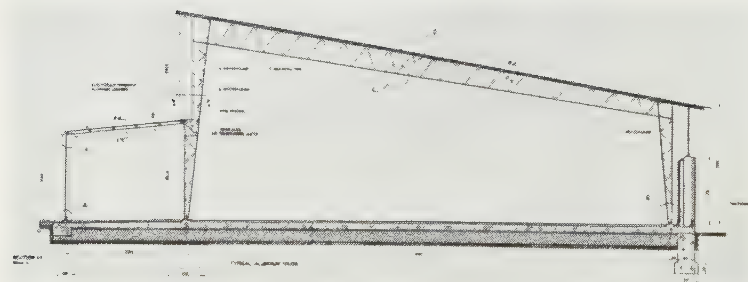
Ved planlægningen og projekteringen var to synspunkter af afgørende betydning; bygningen skulle både med hensyn til funderingsarbejder og anvendte materialer være billig. For det andet skulle det være et sted, hvor de af virksomhedens arbejdere, som i deres arbejdstid er beskæftiget i transportbåndproduktionen, kunne spænde fra legemligt og åndeligt. Anlægget skulle altså ikke alene betragtes som spisested men også som samlings- og hvilested. Af den grund måtte man frem for alt tage nøje hensyn til de naturlige og kunstigt skabte omgivelser. Skønt aluminiumkonstruktionen også indefra er fuldstændig synlig, har rummene, der er udstyret med stålmøbler af Harry Bertoia, dog en venlig atmosfære. For ved størst mulig variation at sikre de enkelte rums intimitet, blev det samlede anlæg inddelt i seks pavillonagtige afsnit, som er omgivet af gårde eller haver. De enkelte pavilloner, er indbyrdes forbundet med overdækkede gange, de er énetages og de har ensidig taghældning. Sydsiden er, skønt helt i glas, alligevel beskyttet mod solen ved store tagudhæng og skærmende jalousier. Vinduerne

Alle haverummene er omgivet af pergolaer dækket med bølgeplader af aluminium

Den nordøst-vendte façade til venstre er ubeskyttet af jalousier

Snit 1:200 i en af de store spisesale

Gitterdragerne er udført af aluminium

på den anden side tjener væsentligst til udluftning. Spisestuerne og de indre gårdes beliggenhed og indretning gør det muligt for dem der er ansat i virksomheden at slappe af på en harmonisk måde. De unge arkitekters forsøg på at erobre nyt land, har især på det teknisk-konstruktive område ført til resultater, som kan tages op og videreudvikles af arkitekter i andre lande.

I fælleslokalerne i Barcelona er nye ideer kommet til udtryk på tre områder: man har skaffet en gruppe mennesker nye omgivelser i overensstemmelse med ændrede sociale forhold, man har nedbrudt et økonomisk dogme, der byggede på anvendelsen af kendte materialer og et dertil bundet højt prisniveau, og man har lært konstruktivt og arkitektonisk at mestre en byggeform på grundlag af nye tekniske metoder. En skabende præstation er kun muliggjort ved afvejning af disse tre områder. Man kan takke de unge arkitekter Cesar Ortiz Echague, Raphael de la Joya Castro og Manuel Barbero Rebolledo for en mesterpræstation, som burde blive ansporende for bygmestre i andre lande.

Udo Kultermann

PANDO FOT.

Gæsternes og ingeniørernes spisesal. Daglyset er filtreret, men retningsbestemt

Kontorhuse – arealfordeling og priser

Af civilingeniør M. Johansen og arkitekt M.A.A. Klaus Blach, Statens Byggeforskningsinstitut

Den projekterende, der står overfor at skulle udføre et kontorhus, savner ofte – hvad angår arealfordeling og priser – de erfaringer og regler, som efterhånden er hvermandseje, når talen er om boligbyggeri.

I betragtning af det omfang, kontorhusbyggeriet har haft i de seneste år, har Statens Byggeforskningsinstitut derfor fundet det rimeligt at publicere resultaterne af en mindre undersøgelse af kontorhuses arealfordeling og priser.

Ved offentliggørelsen af materialet ønsker instituttet imidlertid samtidig at understrege arbejdets foreløbige karakter. Især de delpriser, det har været muligt at analysere, viser en ret stor spredning, og de priser, der kan uddrages som konklusion af undersøgelsen, vil kunne forrykkes gennem mere omfattende og tilbundsgående undersøgelser.

Det er af naturlige grunde vanskeligere at finde frem til gennemsnitstal, der kan bruges i praksis, indenfor det specielle byggeri end i det mere ensartede boligbyggeri. Selvom kontorhusene hører til blandt de kategorier af specielt byggeri, hvor bestemte funktionskrav har medført en vis typisering, bør de anførte gennemsnitstal derfor også tages med visse forbehold. Særligt interesserede kan henvises til en tilsvarende, men mere omfattende undersøgelse, foretaget af det hollandske byggeforskningsinstitut, Bouwcentrum, samt til „*Kontoret*", en svensk undersøgelse udført for Försäkringsföretagens Byggnadskommite.

Den fundne arealfordeling fra SBI's undersøgelse er i skema 3 sammenholdt med resultatet af den hollandske, og det vil ses, at de to undersøgelser stort set stemmer overens. Resultatet af den danske undersøgelse vil derfor sandsynligvis med tilstrækkelig sikkerhed kunne være udgangspunkt for skønsmæssige beregninger, f. eks. af en kontorbygnings samlede bruttoetageareal, når det nødvendige netto-kontorareal er kendt.

For prisernes vedkommende er den interessanteste konklusion utvivlsomt, at m²- og m³-prisen for den færdige bygning ikke alene afhænger af bygningens „fornemhed" med hensyn til udstyr (hvadenten dette er i form af særlige installationer eller i form af f. eks. kostbare gulv- og vægbeklædninger), men i lige så høj grad afhænger af „råhuset".

Undersøgelsesgrundlag

Undersøgelsens grundlag har været de ialt 13 bygninger, der er beskrevet ganske kortfattet i skema 1. Af de 13 bygninger er 10 deciderede kontorhuse, de 7 beliggende i København og de 3 i provinsen. To af bygningerne er specielle beboelseshuse, der er medtaget i undersøgelsen, fordi de både konstruktivt og med hensyn til krav om særligt udstyr har mange lighedspunkter med egentlige kontorhuse. I skemaerne er til sammenligning medtaget et såvidt muligt typisk boligbyggeri (hus nr. 13).

For hvert af disse byggerier, der alle er opført i perioden 1950–56, har instituttet velvilligst fået overladt byggeregnskaberne og alle nødvendige arbejdstegninger.

Beregningerne af arealfordelingerne er foretaget ved en simpel gennemmåling af samtlige etageplaner. De ganske få, mindre arealer, som ikke med sikkerhed har kunnet placeres i nogen bestemt gruppe, er taget med under gruppen diverse. De forskellige specialrums placering i de enkelte grupper er belyst i kommentarerne til skemaerne 2, 3 og 4 og vil iøvrigt fremgå ved at sammenholde skema 2 med den kortfattede beskrivelse af de enkelte bygninger.

For at kunne foretage en sammenligning af priserne fra byggeregnskaberne for de enkelte bygninger, skulle disse korrigeres for prisernes afhængighed af byggested, byggetidspunkt, entrepriseforhold og andre specielle forhold.

Her har det kun været muligt at korrigere for byggetidspunktet. Dette er gjort på følgende måde:

Priserne fra byggeregnskaberne er multipliceret med forholdet mellem prisindex 274 i oktober 1954 og middelprisindexet i byggeperioden for det enkelte

Hus nr.	Beskrivelse
1	Rent kontorhus, overvejende enmandskontorer, delvis benyttet af bygherren, iøvrigt til udlejning
2	Rent kontorhus, delvis benyttet af bygherren, iøvrigt til udlejning
3	Salgs- og demonstrationslokaler i kælder og stueetage, kontorer i de øvrige etager, delvis benyttet af bygherren, iøvrigt til udlejning
4	Kontorer, laboratorier, demonstrationslokaler, boliger for en del af personalet, benyttes af bygherren
5	Kontorer, tegnestuer, repræsentationslokaler, benyttes af bygherren
6	Fabrikslokaler i kælder og stueetage, kontorer og monteringslokaler i øvrige etager, benyttes af bygherren
7	Laboratorier og kontorer, benyttes helt af bygherren
8	Salgslokaler i kælder, stue og halvdelen af 1. sal, kontorer i øvrige etager, kælder, stue og 1. sal benyttes af bygherren, de øvrige til udlejning
9	Rent kontorhus, benyttes af bygherren
10	Rent kontorhus, benyttes af bygherren
11	Enmandsværelser med forrum og baderum, fælles spisekøkken i hver etage, udlejes
12	Enmandsværelser med forrum og toiletrum og kogeniche, værelser med alkove, tekøkken, forrum og toiletrum i øverste etage, udlejes
13	Lejligheder på 2 værelser + kammer og med karnap og altan

Skema 1. Kortfattet beskrivelse af de 13 undersøgte huse

projekt, således at der for kloak-, jord-, beton-, jernbeton-, murer- og stenhuggerarbejde er regnet med middeltallet for første halvdel af byggeperioden, og for de øvrige arbejder er regnet med middeltallet for sidste halvdel af byggeperioden. Byggepriser fra perioden efter oktober 1954 er dog ikke multipliceret med forholdet mellem byggeprisindexerne, da det skønnes, at de virkelige byggepriser ikke har fulgt prisindexet de sidste par år.

Omregningen til prisindex 274 i oktober 1954 er sket udfra hensyn til en række andre prisberegninger, som instituttet har ladet foretage, f. eks. for vinduer og tagkonstruktioner.

Arealfordeling

For 8 kontorhuse er der foretaget en beregning af arealernes fordeling på følgende 7 grupper:

1. *Kontorareal:* areal, som er udnyttet til kontorrum og møderum med dertil hørende interne gange, arkivrum og lignende, som ved nye lejemål evt. kan inddrages til kontorrum ved flytning af lette skillevægge, som også medregnes i arealet.

2. *Diverse:* arealer, som udnyttes til salgs- og udstillingslokaler og lignende, som godt kunne indrettes til kontorrum.

3. *Opbevaringsareal:* arkivrum, boxrum, cykelrum og lignende.

4. *Personaleareal:* garderoberum, toiletrum, baderum, rengøringsrum, køkkener, spiserum og evt. boligrum for personale.

5. *Installationsareal:* areal til kedel-, brændsels-, pumpe-, beholder-, ventilator-, elevatorspil- og målerrum, ventilations- og andre ledningsskakte og lignende.

6. *Cirkulationsareal:* gange, trapper og elevatorer.

7. *Areal til bærende konstruktioner:* areal, som optages af ydervægge og -søjler og indvendige bærende vægge og søjler. Lette skillevægge er medregnet under de arealgrupper, som de findes i. Hvor lette skillevægge adskiller 2 arealgrupper, er arealerne regnet til midten af skillevæggene.

I skema 2 er vist de 7 arealgruppers procentvise andel af bruttoetagearealet incl. kælder for 8 af kontorhusene.

Bruttoarealet er angivet til venstre i skemaet for hvert hus.

Husene er her ordnet efter størrelse.

Endelig er i skema 3 vist gennemsnitstallene for de 4 største, de 4 mindste og for alle 8 huse.

I nederste del af skema 3 er vist en sammenligning med 12 hollandske kontorhuse. Her er procenttallene beregnet af nettoetagearealerne incl. kælder (excl. bærende konstruktioner).

Variationerne inden for de enkelte arealgrupper er store. For kontorarealernes vedkommende afviger

hus nr.	samlet areal m²	pct. af arealet						
		1 kontorer	2 div.	3 opbev.	4 personalerum	5 installation	6 cirkulation	7 bærende konstr.
2	23500	44	0	14	12	3	20	7
3	10200	40	13	14	5	4	16	8
5	6000	43	3	12	13	4	19	6
8	5000	47	18	7	5	3	15	5
4	3600	52	1	3	10	1	23	10
1	3100	55	0	3	9	3	22	8
7	1200	68	0	0	2	1	17	12
9	800	41	0	15	6	2	22	14
gennemsnit		70				2	19	9

Skema 2. Procentvis fordeling af 8 kontorhuses bruttoetageareal incl. kælder

	1 kontorer	2 div.	3 opbev.	4 personalerum	5 installation	6 cirkulation	7 bærende konstr.
4 størrste danske brutto	43	9	12	9	3	18	6
4 mindste danske brutto	54	0	5	7	2	21	11
8 danske brutto	49	4	8	8	3	19	9
4 største danske netto	46	22		10	3	19	
4 mindste danske netto	61	6		8	2	23	
8 danske netto	54	14		8	3	21	
12 hollandske netto	48	16		12	4	20	

Skema 3. Arealfordelingen i pct. af brutto og nettoarealet

Hus nr.	kr. pr. m3	1 cm = 200 kr. pr. m3
1	230	
2	204	
3	199	
4	159	
5	154	
6	178	
7	192	
8	129	
9	110	
10	116	
11	155	
12	129	
13	90	

Skema 4. Samlede håndværkerudgifter i kr./m³

Hus nr.	kr./m² incl. kælder	kr./m² excl. kælder	1 cm = 200 kr./m²
1	770	854	
2	718	895	
3	679	788	
4	650	711	
5	524	665	
6	689	905	
7	655	656	
8	405	470	
9	346	423	
10	455	704	
11	441	474	
12	372	444	
13	285	390	

Skema 5. Samlede håndværkerudgifter i kr./m². Den punkterede forlængelse af søjlerne viser forøgelsen af m²-prisen, beregnet uden kælder

Hus nr.	Murer- og tømrerarbejde		Snedkerarbejde, lette skillev. og akust.bekl.		"Råhuset" +)	
	kr./m³ bruttovol.	1 cm = 200 kr.	kr./m³ bruttovol.	1 cm = 200 kr.	kr./m³ bruttovol.	1 cm = 200 kr.
1	99		55		179	
2	94		34		144	
3	100		26		140	
4	78		30		118	
5	85		22		117	
6	102		20		138	
7	91		23		122	
8	58		28		99	
9	64		17		90	
10	71		13		94	
11	80		42		130	
12	69		21		100	
13	49		15		70	

Skema 6. Håndværkerudgifter i kr./m³, i entreprisegrupper. Ved råhuset forstås bygningen uden installationer, udsmykning og særligt inventar

Hus nr.	Sanitet, varme og ventilation		Elevatorer, el-install. og særlige installat.		Installationer ialt	
	kr./m³ bruttovol.	1 cm = 200 kr.	kr./m³ bruttovol.	1 cm = 200 kr.	kr./m³ bruttovol.	1 cm = 200 kr.
1	26		19		45	
2	28		18		46	
3	29		19		48	
4	24		17		41	
5	22		12		34	
6	27		12		39	
7					69	
8	18		11		29	
9	13		7		20	
10	17		4		21	
11	15		8		23	
12	16		12		28	
13	17		3		20	

Skema 7. Håndværkerudgifter i kr./m³, i entreprisegrupper

Hus nr.	Murer- og tømrerarbejde		Snedkerarbejde, lette skillev. og akust.bekl.		"Råhuset"	
	kr./m²	1 cm = 400 kr.	kr./m²	1 cm = 400 kr.	kr./m²	1 cm = 400 kr.
1	329		183		599	
2	332		119		506	
3	340		89		478	
4	319		121		481	
5	289		73		396	
6	394		76		534	
7	319		77		427	
8	180		87		310	
9	202		53		284	
10	278		52		367	
11	223		125		371	
12	198		62		289	
13	155		46		224	

Skema 8. Håndværkerudgifter kr./m², i entreprisegrupper. Der er en stor relativ prisforskel på m²-prisen for råhuset selv for rene kontorhuse

Hus nr.	Sanitet, varme og ventilation		Elevatorer, el-install. og særlige installat.		Installationer ialt	
	kr./m²	1 cm = 400 kr.	kr./m²	1 cm = 400 kr.	kr./m²	1 cm = 400 kr.
1	87		65		152	
2	99		62		161	
3	100		64		164	
4	96		68		164	
5	74		40		114	
6	106		45		151	
7					235	
8	56		36		92	
9	42		21		63	
10	66		18		84	
11	43		23		66	
12	47		33		80	
13	54		8		62	

Skema 9. Håndværkerudgifter i kr./m², i entreprisegrupper

hus nr. 7 særlig meget fra gennemsnittet på grund af særlige forhold: Ingen kælder, mange laboratorier (medregnet i kontorarealet). Da huset desuden er en del af et større kompleks, har det kun få personalerum.

Tages de 3 første grupper sammen, idet disse udgør „nyttearealet", og udskydes husene 3, 7 og 8, da disse er noget specielle, fås kun variationer fra 56 til 58 pct.

Personalearealerne varierer, når der ses bort fra hus nr. 7, fra 5 til 13 pct. og er gennemsnitlig 9 pct. Husene 2, 4 og 5 er særlig velforsynede med spiserum og kantiner, mens husene 7 og 8 ikke har spiserum.

Installationsarealerne optager gennemsnitlig 3 pct. med variationer fra 1 til 4 pct. De største afvigelser skyldes specielle forhold.

Cirkulationsarealerne varierer fra 15 til 23 pct. De lave tal for husene 3 og 8 skyldes hovedsagelig, at disse har salgslokaler, som er gennemgående i husets dybde, så korridorerne her bortfalder. Korridorbredderne varierer fra 1,8 til 2,25 m og er i gennemsnit 2,0 m. Husdybderne varierer fra 8,6 til 17 m, men yderværdierne er specielle for mindre dele af husene. I 4 tilfælde er husdybden 13 m og i 3 tilfælde 14 m.

De bærende konstruktioner optager i husene 4, 7 og 9, som er murede, 10 pct., 12 pct. og 14 pct. af bruttoetagearealerne. I de øvrige huse optager de bærende konstruktioner fra 5 pct. til 8 pct., i gennemsnit 7 pct.

Prisundersøgelse

For de 10 kontorhuse og 3 beboelseshuse, som er beskrevet i skema 1, er der efter korrektion af byggeregnskabernes priser for byggetidspunktet foretaget en beregning af håndværkerudgifterne pr. m³ af bygningernes bruttovolumen og pr. m² af bygningernes bruttoareal incl. og excl. kælderareal.

I skema 4 og 5 er de samlede håndværkerudgifter vist pr. m³ og pr. m².

Håndværkerudgifterne var i byggeregnskaberne opdelt i indtil 24 entrepriser. Det ville have været interessant at sammenligne håndværkerudgifterne pr. m³ eller m² for de enkelte entrepriser. Desværre var opdelingen i entrepriser så forskellig fra hus til hus, at det kun var muligt at foretage en opdeling i følgende grupper:

1. Murer- og tømrerarbejde (kloak, jord, beton, jernbeton, murerarbejde, stenhugger-façade, tømrerarbejde, gulvbelægning og tagbeklædning).
2. Snedkerarbejde, lette skillevægge og akustisk beklædning.
3. Bygningen excl. installationer, kunstnerisk udsmykning, særligt teknisk inventar og diverse småposter.
4. Sanitet, varme og ventilation (incl. stik og isolering).
5. Elevatorer, elinstallationer og særlige installationer.
6. Installationerne ialt (grupperne 4 og 5).

Disse delpriser er vist i skemaerne 6, 7, 8 og 9, dels med tal, dels grafisk.

Husene 6 og 7 har lidt specielle funktioner. Hus 6 har fabrikslokaler, som bevirker en fordyrelse af konstruktionerne, hus 7 har laboratorium, som fordyrer installationerne.

For de øvrige kontorhuse findes størst relativ prisforskel på grupperne 2, snedkerarbejdet m. m. og 5, elevatorer m. m., hvilket er en følge af forskelligt udstyr.

Gruppe 1, murer- og tømrerarbejde viser også en stor relativ prisforskel, og da disse entrepriser udgør 40–50 pct. af de samlede håndværksudgifter, fås den største absolutte prisforskel på disse entrepriser.

Sanitet, varme og ventilation viser kun små prisforskelle, og disse skyldes hovedsagelig forskelligt omfang af installationerne, f. eks. har husene 9 og 10 ikke særligt ventilationsanlæg.

Litteratur

Kontoret, Utredning, verkställd på uppdrag av Försäkringsföretagens Byggnadskommite, 1956.

I. Kvalitetsstudier: Fysiologi, akustik, dagsbelysning, kunstig belysning, ventilation, opvarmning, rengøring.

II. Målstudier: rum og møbler.

III. Tekniske løsninger: gulve, tværvægge, lofter, vinduer og façadeelementer.

En fyldig litteraturfortegnelse. Ialt 606 sider.

Modern Office Buildings, af Michael Rosenauer, London 1955. 163 s. + ill.

Documentatie Bouwwesen, udgivet af Bouwcentrum, Rotterdam, Holland 1954–58. Afsnit A2, Kantoorgebouwen.

Herudover er en mere omfattende litteraturliste over hovedværker og aktuelle tidsskriftartikler tilgængelig på Statens Byggeforskningsinstitut.

Anmeldelser

Korrosionsproblemer

Statens Byggeforskningsinstitut. Korrosionsproblemer i byggeriet. Rapport nr. 25. 24 sider i rotaprint. Pris kr. 8. – Teknisk Forlag.

Rapporten er et referat af en byggeteknisk samtale ledet af civilingeniør H. H. Arup. Den indeholder ingen sensationelle nyheder, men det er forbløffende så mange småproblemer, der er belyst gennem denne samtale.

Som ved andre byggetekniske problemer har man konstateret, at besparelser i anlægsudgifterne senere koster dyrt i vedligeholdelse. Og så er det endda ofte mere manglen på omtanke end mangel på penge, der er hovedårsag til ulemperne.

Publikationen er netop nyttig som en formaning om at udvise omhu ved projekteringen og udarbejdningen af behandlingsbeskrivelsen. Husk f. eks. at man heller ikke bør anvende blanke eller utilstrækkeligt beskyttede beslag til indvendige arbejder. ***tekn.***

En ikke længere usædvanlig fremgangsmåde

En værdifuld bog uden selvforherligelse og reklame er udsendt af Wolffs Reklamebureau A/S, som gave til firmaets forbindelser i anledning af dets 100-års dag. En god bog skaber mere goodwill end en reklametryksag – ved en sådan lejlighed.

Det er musæumsinspektør, dr. phil. H. C. Broholm, der har skrevet bogen om „Broncelurerne i Nationalmuseet“. Stoffet er mere fængslende end det umiddelbart lyder til. For den kulturhistorisk interesserede vil den være uundværlig i bogsamlingen.

Den typografiske tilrettelægning er desværre lidt alt-modisch og uden spændstighed – men den svarer meget godt til tekstens stil og stavemåde. ***f.***

Farver og materialer i rummene

Herta-Maria Witzemann; Raum – Werkstoff – Farbe. Deva Fachverlag in der Deutschen Verlagsanstalt, Stuttgart. Format 21,5 × 23 cm, 136 sider, 93 ill. heraf 40 i farver. DM 39,60.

„Mennesket er selv målestok for de rumbegrænsende flader, der omgiver det – og mennesket selv bestemmer det åndeligt-sjælelige klima i sine umiddelbare omgivelser. Disse to grundsætninger fører direkte ind i rumindretningens problematik“ – således indledes professor Witzemanns bog om materialer og farver i rummene. Formålet med bogen er at vise eksempler på, hvorledes man kan arbejde med at skabe det ønskede klima i et bestemt rum. Det er ikke forfatterens mening at fremsætte nye farveteorier eller fordybe sig i farvepsykologi, men gennem eksempler dels fra praktisk arbejde og dels fra undervisningsarbejde at vise løsninger af forskellige opgaver udfra opfattelsen, at „et rum, der udover sin hensigtsmæssighed ikke også byder på en rumoplevelse, savner dynamik og det helhedsindtryk, der kan skabes ved anvendelse af materialer og farver“. Det har været forfatterens mål at anskueliggøre den grundlæggende sammenhæng mellem arkitekturen, som alle kunstarters moder, og de elementer, der er så afgørende for rummets karakter.

En del af eksemplerne vises med planer og perspektiver fremstillet i en blanding af tegning, akvarel og farveklip, hvor døre og bordplader vises med opklæbede træprøver og polstrede møbler med stofprøver eller man har på anden måde søgt at angive materialevirkninger. Da tegningerne jo imidlertid er stærkt nedsat i mål, har man ind mellem tegningerne anbragt helsides fotografier af materialer og overfladebehandlinger, ofte i hel størrelse. I det store og hele en særdeles klar og tydelig præsentation af eksemplerne.

Det fremhæves i bogen, at virkningen af materialer og farver i rum intet har med teoretiseren at gøre, men er et spørgsmål om at opleve det irrationelle i virkemidlerne. Med sine eksempler kan bogen måske nok for en og anden blive et teoretisk opslagsværk, men for andre kan den også blive ansporing til selv at arbejde videre med materialerne og farverne i rummet på samme linje som professor Witzemann. ***ce.***

Noter

Sult eller kedsomhed

Wayne R. Williams: Recreation Places. Reinhold Publishing Co.

I Østen dør mennesker på grund af mangelfuld ernæring, i Vesten på grund af manglende beskæftigelse. Der arbejdes ihærdigt for at hjælpe de „underudviklede" lande frem til en levestandard, hvor sult ligesom hos os er noget man taler om, men ikke kender fra sin egen krop. Kun den der selv har følt denne nagende, gnavende tomhed, dette hul i kroppen som er SULT, kan vide, hvad der tales om. Kedsomhed er det samme hul, bare i hovedet. Alle vore bestræbelser går tilsyneladende ud på at løfte dette hul nogle tommer højere op i atmosfæren. Man har opdaget fritiden, den er blevet et problem. Automatiseringen forkorter arbejdstiden, trafikmidlerne forkorter afstandene, rationalisering og kollektivisering indskrænker den enkeltes arbejde for og med sig selv. Men døgnet har stadig 24 timer.

Arbejdstiden på landet var endnu ved begyndelsen af dette århundrede 12 timer i døgnet 7 døgn i ugen (except christmas), i byerne var den 10 timer i 6 dage, idag taler vi om 40 timers ugen som en realitet. En læredreng i 1900 gik på sine ben hjemmefra i København og ud til Lyngby på arbejde og hjem igen om aftenen, i dag kører han på knallert på den halve tid til Hillerød. Havde han tid til at hvile sig, satte han sig ned og skar en pilefløjte – og den var hans i et og alt – i dag køber han en plade med Tommy Steele – helst den samme som alle de andre også har.

Hvad skal det arme menneske med sin fritid – sin alt for store fritid? Vi har skabt et behov, som vi ikke kan tilfredsstille. Ligesom kaviar og østers står for mange som målet på materiel nydelse, sådan er lediggangen det den hårdt arbejdende drømmer om. Men får man så endelig råd til en dåse kaviar, så er det jo bare salt, østers er tungen ud ad vinduet og lediggangen, det føles som dovenskab. Den kortere arbejdstid, lettelser og bekvemmeligheder skulle give menneskene tid til kontemplation, til lediggang, men disse lettelser har kun givet dem „fritid" som de ikke ved hvad de skal stille op med.

Nu har man fundet ud af, at man skal aktivisere fritiden: Kraft durch freude hed det i den usalige malers tid, mere beskedent er vore egne forsøg på at „underholde" folk, i radio, aviser, o. s. v. – Må jeg spørge: Danser De? går De til dans i håb om at more Dem? eller danser De fordi De er glad og har det sjovt? – Er det en spidsfindighed? Nej, det er hele sagens kærne!

Vi gør fritiden til noget, der skal slås ihjel, i stedet for at bruge den til det vi har lyst til. Jo nogen gør som de har lyst, de tager et extrajob, som forsikringsagent, eller på nattevagt, eller de laver „hobby"arbejder, eller de går i haven eller huset og laver det som de ikke kan få håndværkere til at komme og gøre. Ja vist er det godt. Men det viser kun, at det jordskælvsdybe skel vi har gravet mellem arbejde og fritid er en afgrund vi kan dø i, hvis vi ikke ser at få slået bro over den.

Dette skulle have været en anmeldelse af en nylig udkommen bog: Recreation places, af Wayne R. Williams. Den første tanke man får, når man ser en bog om dette emne er denne: nu er det kommet så vidt, ikke nok med at folk kan leve af at lave hobbyværktøj, underholdningslitteratur, film, o. s. v. nu kan man også tjene på at skrive en bog om sagen, en bog om hvordan man bedst indretter de steder, hvor folk skal slå tiden ihjel. Og så læste jeg bogen – og det skal De også gøre, hvis De er interesseret i problemet, nogen hjælp på tegnebordet er bogen derimod ikke. Det der virker mest slående på mig, er at så godt som alt i denne bog taler om organisation af fritiden – det mindst organiserede er de danske skrammellegepladser, der også er med – muligvis kan det ikke være anderledes, når man skal skrive en bog, som jo må være et organiseret arbejde, om emnet. Men det virker forkert. Menneskehedens problem i dag er hvordan vi kan skabe en passende modvægt mod vor mere og mere gennemorganiserede tilværelse, vort automatiserede arbejde, vor maskinbetjening, hele den kollektive tilværelse, – for rekreation er hvile afslapning, og *skal* være en modsætning til det man rekreerer fra. Teltlivets opblomstring er et af exemplerne på, hvad menneskene selv gør, men det rekreative ødelægges straks igen, når man kører fra teltplads til teltplads i bil, klumper sig sammen både undervejs og på stoppestedet, følger den organiserede plan og rute.

Er det underligt, at en arkitekt rejser spørgsmålet om planløsheden som ideal for den del af vor tilværelse som omfattes af begrebet fritid?

Jens Mollerup

Ærefuld indbydelse

Royal Institute of British Architects har inviteret Arne Jacobsen til at udstille i R.I.B.A.s lokaler i London i begyndelsen af næste år.

Det er første gang en arkitekt udenfor The Kingdom er inviteret til at udstille alene i den fornemme institution.

Dansk Kunsthåndværks og Snedkerlaugets udstilling

Når sommeren går på hæld er det tid for de årligt tilbagevendende udstillinger af kunsthåndværk og møbler. Landsforeningen Dansk Kunsthåndværks udstilling afholdes igen i år på Charlottenborg. Det sker i dagene 4.–21. september, og som det har været i de nærmest foregående år indgår udstillingen som et led i det samlede skandinaviske arrangement *Scandinavian Design Cavalcade*. Københavns Snedkerlaug afholder sin udstilling i Kunstindustrimuseet i København i dagene fra 19. september til 5. oktober. Den, der rejser til København for at se begge udstillinger samtidig skal altså gøre det i dagene *19. – 21. september.*

Indlæg

Sir Christopher Wren

I *Arkitekten* nr. 12 har *Hans Erling Langkilde* anmeldt en bog af Viktor Fürst om Christopher Wren.

Uden at komme ind på en drøftelse af anmelderens betragtninger, som forekommer meget adæquate, vil jeg blot have oplyst, hvad H. E. L. mener, når han skriver: „Men på sin vis letter det arbejdet, at privatmanden Wren – ligesom Eigtved – har formået at bevare en næsten fuldstændig anonymitet"?

Wrens liv og gerning foreligger dog så fuldstændig oplyst, dels i „Parentalia", dels i *James Elmes* bog fra 1823 og endelig i „Royal Society's annaler", – og hos næsten enhver engelsk forfatter i det XVIII århundrede.

Charles I. Schou

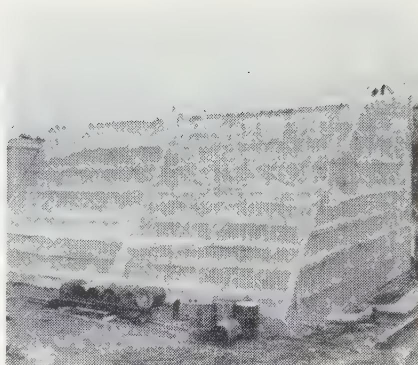
Sir Christopher Wrens *data* er nogenlunde klarlagt. De er i første instans baseret på de bøger, som Charles I. Schou nævner. Men Stephen Wren – Sir Christophers barnebarn og udgiver af *Parentalia or Memoirs of the Family of the Wrens* – „is not implicitly to be trusted" (Fürst), og selv om Elmes bog var en virkelig bedrift, har Sir John Summerson dog måttet betegne den som „dreadfully inaccurate". Det er først gennem den nyeste tids forskning og fund af tegninger, at der – om man så må sige – er kommet ordnede forhold i Wren's tilværelse.

Min bemærkning tog imidlertid udelukkende sigte på det faktum, at man kun har yderst sparsomme oplysninger om Sir Christopher Wren's *menneskelige egenskaber*, hans personlige indstilling og tanker om arkitektur. For atter at citere Fürst: „. . . it remains a sad fact that we know next to nothing about his life and manners". Det er nok grunden til, at hans utallige biografer i særlig grad har følt sig draget af den opgave at tolke hans personlighed. Måske tør jeg henvise til en tidligere omtale af et par Wren-bøger her i bladet (ugehæfte nr. 9 1955 s. 80).

H. E. L.

Plasticfolie finder stadig flere anvendelsesområder i byggeindustrien

Plasticalderen er over os – for byggeriets vedkommende ganske bogstaveligt. Afdækninger af vinduer og store åbninger, ja hele telte af gennemsigtig plasticfolie, hvorunder byggeriet kan foregå uafhængigt af vind og vejr, bliver mere og mere almindeligt, også her i landet. Plasticfolie fremstilles nu i styrkegrader og tykkelser, der gør snart sagt enhver anvendelse mulig, og i størrelser til omtrent ethvert formål.

Den hidtil største konstruktion rejst i England af „Visqueen" plasticfolie. Den er godt 2000 m og bygget omkring e rørstillads. Der er anvendt den kraftigste kvalitet folie

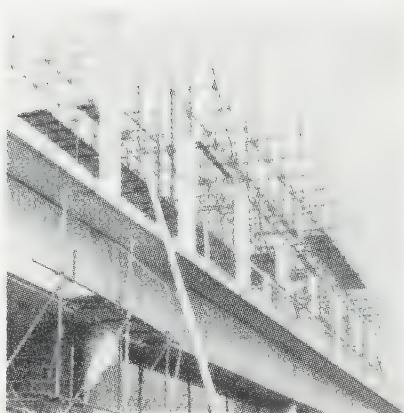
Her udlægges et la folie over grovbeto nen, inden den arme rede rullebane på en flyveplads skal støbe.

Afdækning – og alligevel lys

Måske endnu bedst kendt er brugen af plasticfolie til midlertidig lukning af vinduer, så at f. eks. pudsearbejdet dels kan foregå uden hensyn til frostvejr, og uden at mureren under udkastningen skal tænke på at undgå mørtelklatter pa vinduesruderne.

Afskærmning af udvendigt stillads med plastic kender vi også, og et par steder har man brugt materialet til „byggetelte".

I England, der takket være sin store og verdenskendte kemiske industri, er selvforsynende med plastic, har plasticfolie vundet indpas på mangfoldige områder inden for både byggeri, vejarbejde og brobyg-

For at hindre en for hurtig udtørring er jernbetonsøjlerne pakket ind i plastic

I en lagerbygning har man brugt „Visqueen“ plasticfolie som „nedforskallet“ loft og derved formindsket det rumfang, der skal opvarmes og samtidig fået isoleret mod kuldeudstråling fra tagbeklædningen

ning. „Visqueen“ er et britisk fabrikat, der fremstille i adskillige tykkelser, almindeligvis som klarplasti men også sort findes til afdækningsformål, hvor ly ikke er ønskeligt. Er man særlig farveglad, findes de andre farver.

En let kvalitet, hvoraf 100 m² kun vejer ca. 4 kg kan anvendes, hvor materialet ikke er udsat for størr påvirkninger, mens f. eks. et „telt“ kræver plastic me en materialevægt på ca. 13 kg/100 m², men selv denn kvalitet er dog let håndterlig.

Plasticfolie i betonarbejdet

Ved udførelse af betonveje – som rullebaner på flyve pladser – bruges plastic'en også. Den kan anvende som underlag for betonen direkte på jord, og mod virker blandt andet, at betonen afgiver vand ti jorden, og da plasticfolien ikke angribes af syrer, vi en eventuel syreholdig jord ikke kunne angribe be tonen. Hvor småskader på plasticfolien er uden betyd ning, bruges den letteste kvalitet, ved stærkere påvirk ninger en mellemkvalitet.

Plastic'en binder ikke til betonen og kan derfo med fordel bruges som mellemlag mellem beton ud lagt på jorden og et overliggende armeret lag, de skal have mulighed for at arbejde. Betonens afbin

ding reguleres ved afdækning med plastic, der kun tillader få procent fugtighed at undvige. Den langsomme afbinding er af betydning på store flader, og især sådanne, der er tilsat f. eks. små granitskærver som slidlag.

Isolation

Den midlertidige anvendelse af plasticfolien i vinduer er for så vidt en isoleringsforanstaltning, men af mere permanent art er et forsænket loft af plastic, der kan anbringes f. eks. på undersiden af de fri gitterspær i værksteder, lader, store hønsehuse etc., hvorved der dels opnås en isolation, dels en nedsættelse af det volumen, der skal opvarmes. Folien understøttes simpelthen ved udspændte wirer.

Som isolation mod grundfugtighed kan plastic'en anvendes under kælderløse huse, den kan bruges i træhuse (træydervægge), som det også herhjemme krævede dampdiffusionstætte lag, og den kan anbringes som isolation mellem sokkel og murværk. Anvendelsesmulighederne er allerede nu mange – og fleer vil sikkert vise sig i takt med de stadig forbedrede produkter og erfaringerne fra byggepladserne. *SBI-TT*

Plastic-folie som beklædning i støbeforme - bedre betonoverflade, længere levetid for formen

Ved støbning af mindre betonemner i forme opstår for de sider af emnet, der er skjult i formen, gerne et overfladeproblem. Mens den frie side kan behandles efter ønske, vil et godt resultat på de andre sider være vanskeligere at opnå. Det er selvfølgelig ikke altid, at man har interesse heri, men f. eks. ved fremstilling af stolper til forskellige formål og visse pladetyper kan det være afgørende, at det færdige produkt fremtræder med ensartede overflader.

Ved udforing af støbeformene med plastic-folie (Bakelite Polythene) er en væsentlig forbedring af overfladen i det færdige produkt mulig. Almindeligvis vil en støbeform kræve anvendelse af udsøgt træ, og de indvendige sider må fremtræde glatte og ensartede, ligesom formens hjørner må samles meget omhyggeligt for at undgå gennemsivning af vand og beton.

Ved udforing med plastic-folie opnår man den fordel at kunne anvende ringere træ uden særlig omhyggelig behandling på fladerne, og hjørnerne er ikke længere noget problem, idet folien foldes inden lægningen i formen, så den passer nøjagtigt i hjørnerne. Folien beskytter træformen, og emnet slipper uden besvær. Dette betyder, at formens levetid forlænges meget kraftigt.

Det færdige produkt fremtræder med ensartede, glatte sider, uden grater eller aftegninger fra støbeformernes brædder, og uden den sædvanlige kornede overflade. Plastic-folie forhindrer desuden fordampning fra formen med en langsommere hærdningsproces til følge, der også er medvirkende til at give betonoverfladen en lysere tone, således at det i mange tilfælde vil være muligt at erstatte tilsætning af f. eks. hvid cement. *SBI-TT*

Ny udgave af bogen om Arne Jacobsen

Indholdet i denne ny udgave af bogen om Arne Jacobsen er udvidet med mange eksempler på arkitektens seneste arbejder, således at bogen nu er ført a jour og giver et godt overblik over Arne Jacobsens virksomhed fra 1928 til i dag.
Bogen om Arne Jacobsen er redigeret af arkitekt Johan Pedersen og udsendt af Arkitektens Forlag.
Bogen er nu på 119 sider og koster indbundet kr. 32,–.

fabrik i Ålborg

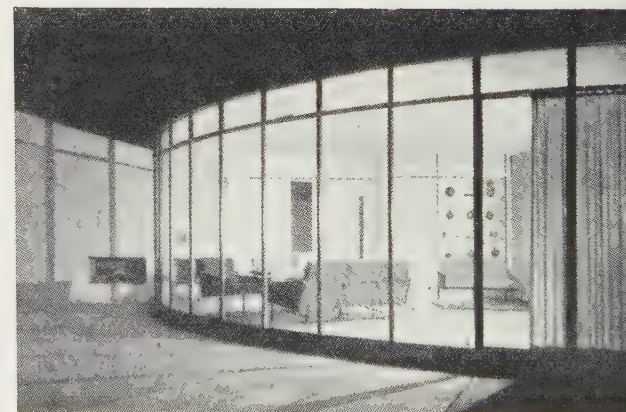

trappe i Rødovre rådhus

dørgreb

hus på Sjællands Odde

Meddelelser fra

DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND

Bredgade 66, København K.
Telefon *Minerva 1290

Adresseforandringer

Arkitekt Niels Rue, *bolig* fra Kåresvej 4, Bagsværd til Carl Plougsvej 49, Helsingør, Telefon Helsingør 21 04 04. *Kontor* uændret: Kunstakademiets Arkitektskole, Kongens Nytorv 1, Kbh. K.

Arkitekt Kenneth Bentsen, *bolig* fra c/o arkitekt Tryggve Jenssen, Moss, Norge til Skovvej 29, Gentofte.

Arkitekt Per Koch Christiansen, *bolig* fra Tobaksvejen 31, Søborg til Kåresvej 4, Bagsværd. Telefon 98 00 64.

Arkitekt Søren Friis *bolig* og *tegnestue* fra Kanslergade 7, Kbh. Ø til Grenhusene 185, Hvidovre. Telefon 78 17 61.

Arkitekt Torben Krog, *bolig* fra Sophus Bauditzvej 21, Charlottenlund til Carl Nielsens Allé 2, Kbh. Ø, *tegnestue* fra Overgaden oven Vandet 46, K til Carl Nielsens Allé 2, Kbh. Ø. Telefon 29 08 25.

Arkitekt Flemming Steen Seiersen, *bolig* fra University of California, Berkeley, California til 1010 Mountain Boulevard, Oakland 11, California, USA.

Meddelelse fra

ARKITEKTENS FORLAG

Kontor: Bredgade 66, København K.
Tlf.: Minerva 1290.
Åben: Dagligt kl. 9–17 og lørdage kl. 9–13.

Nye medlemmer

Arkitekt Bent Rindom Svane, *bolig* Frimestervej 19, Kbh. NV.

Arkitekt Jørn-Ib Ottesen, *bolig* Kingosgade 8, 1. tv. Kbh. V. Telefon Vester 2793.

Arkitekt Helene Ussing, *bolig* Søllerød Park, Blok 16, nr. 13. Holte, telefon Holte 2766.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Tidsskrifter modtaget indtil 23. juni 1958

Architectural Record maj 1958

Building Types Study: Schools. Nye arbejder af Frank Lloyd Wright: Dallas Theater, Monona Terrace Project, koncerthal for Florida Southern College, Motor Hotel, to kirker, Synagoge, Solomon R. Guggenheim Memorial og Guggenheim museet. Forskellige friluftssvømmebassiner.

Hospitaler for kronisk syge. Amphitheaters: Den olympiske arena, Rom af Annibale Vitellozzi og Pier Luigi Nervi. Forsamlingsbygning for Illinois universitet, Champaign-Urbana, af Harrison og Abramovitz og Los Angeles Memorial Sports Arena af Welton Becket & Ass., de to sidste vist som projekter. Derefter 32 sider om skoler. Diverse byggetekniske noter.

Arkkitehti/Arkitekten 11-12/1957

Alvar Aalto: Henry van de Velde in memoriam. Alvar Aalto: Beboelseshus, Interbau, Berlin. Heikki Castrén: Interbau, Berlin. Aarne Ervi: Interbau Berlin, „Byen af i morgen". Jukka Pellinen: Vor kunstindustri på XI Triennale. Olavi Hänninen: Den finske bolig på XI Triennales internationale boligudstilling. Timo Sarpaneva: Finlands kunstindustri - udstilling på XI Triennale. Desuden vises i dette nummer resultatet af projekt-konkurrencen om et butikscenter for Norra Munksnäs.

Bauwelt 24/1958

Trafikken skal planlægges for menneskene. Ekspeditionsbygning for TWA på Idlewild lufthavn, New York, arkitekter Eero Saarinen og medarbejdere. Petite Ceinture, hurtigtrafikgade i Bruxelles og Nord–Syd–gaden i Köln.

Bauwelt 25/1958

Et mindesmærke i Auschwitz, billedhugger Helmut Wolff, Berlin. Landesversorgungsamt Bayern, München, arkitekt Wassili Luckhardt.

Bauwelt 26/1958

Om at bygge med stål. Phönix-Elektrizitäts-GmbH i Blomberg/Lippe, arkitekter: E. Schulze-Fielitz, U.S. von Altenstadt og E. von Rudloff. Fakultet for elektroteknik, Technischen Hochschule, Darmstadt, projekt: Karl-Heinz Schelling, byggeledelse: Staatliches Hochschulbauamt under ledelse af Friedrich Holtz. Udvidelse af Technisches Universität, Berlin-Charlottenburg, arkitekt Willy Kreuer. Skole for luftvåbnet i Colorado Springs, USA, arkitekter: Skidmore, Owings og Merrill.

STILLING TILBYDES

Docent ved Kunstakademiet

Ved Det kongelige akademi for de skønne kunster vil der være at besætte et docentur i faget „belysningslære" under fagområdet byggeteknik ved Kunstakademiets afdeling for bygningskunst.

Under faget, som skal be-

Referatkort til nr. 15

728.37

SÅKALDTE TYPEHUSE
af Poul Erik Skriver

Forfatteren skriver om ti eenfamiliehuse, der i foråret 1958 blev opført på et areal i Sollerød og gjort tilgængelige for offentligheden som en udstilling under navnet Søllerød Krat. Hvorvidt de viste huse med rette kan betegnes som typehuse kan diskuteres, men de byder ihvertfald på et godt sammenligningsgrundlag. De ti huse var opført af forskellige arkitekter og indrettet af forskellige boligkonsulenter.

Arkitekten nr. 15/1958 side 241

728.31 : 728.37

ATRIUMHUSE PÅ INTERBAU, BERLIN

Eksempler på atriumhuse på udstillingen Interbau i Berlin, 1957. Arne Jacobsens atriumrækkehuse vises, ligeledes en gruppe på fem huse med gårdhaver af Eduard Ludwig og et fritliggende eenfamiliehus med gårdhave af Günter Hönow. Der vises plan samt exteriør- og interiørfotografier fra husene.

Arkitekten nr. 15/1958, side 244

handles med særligt henblik på dets anvendelse i arkitekturen, henhører såvel dagsbelysning som kunstig belysning.

Det påhviler docenten at tilrettelægge og meddele undervisningen i det pågældende fag indenfor arkitektskolen i henhold til den til enhver tid gældende studieplan samt at forestå forskning og videreuddannelse indenfor faget.

Stillingen lønnes i henhold til lov om normering og klassificering af tjenestemandsstillinger § 198 sammenholdt med lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd § 84 med kr. 19.800,- årlig stigende hvert 3. år med kr. 1.380,- indtil kr. 23.940,-, hvortil kommer stedtillæg kr. 948,-.

Ansøgninger stiles til kongen og sendes til undervisningsministeriet, Frederiksholms Kanal 21, København K inden den 15. august 1958.

Docent ved Kunstakademiet

Ved Det kongelige akademi for de skønne kunster vil der være at besætte et docentur i faget „byggeriets administration" under fagområdet byggeteknik ved Kunstakademiets afdeling for bygningskunst.

Under faget, som skal behandles med særligt henblik på arkitekters arbejde, tænkes henlagt et kursus i praktisk byggepladsledelse.

Det påhviler docenten at tilrettelægge og meddele undervisningen i det pågældende fag indenfor arkitektskolen i henhold til den til enhver tid gældende studieplan samt at forestå forskning og videreuddannelse indenfor faget.

Stillingen lønnes i henhold til lov om normering og klassificering af tjenestemandsstillinger § 198 sammenholdt med lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd § 84 med kr. 19.800,- årlig, stigende hvert 3. år med kr. 1.380,- indtil kr. 23.940,-, hvortil kommer stedtillæg kr. 948,-.

Ansøgninger stiles til kongen og sendes til undervisningsministeriet, Frederiksholms Kanal 21, København K inden den 15. august 1958.

Arkitekt. En erfaren medarbejder til projekteringsarbejde søges straks. *E. Mindedal Rasmussen*, Ollerup, Sydfyn.

LOKALER TIL LEJE

Bagsværd. I nybygget ejendom med butikstorv udlejes store moderne lokaler velegnet til tegnestue. Intet indskud. Landsretssagfører *A. Arden*, 98 00 08.

DUPLIKERING

Byggebeskrivelser, referater og renskrivning af statiske beregninger. Duplikeringsbureauet **Dania**, Central 6717.

Zinktryk og Lystryk
*Byen 7457 - Byen 3514
ATELIER ALFA
Lyskopieringsanstalt
Frederiksborggade 1

FJEDRENDE *Elasto gulve*
til gymnastiksale og sportshaller
ELASTO GULVKOMPAGNI
NYKØBING F . TELEFON 85 01 20

Til: SKILLERUM
LOFT, INDSKUD
GULVUNDERLAG
VÆG OG TAG
GE *4500
Dimensioner: Tykkelse 5 cm, bredde 122 cm. Alle længder indtil 500 cm

ÆGIR *8700
LØGSTRUP & HØYER
INGENIØRFIRMA
FREDERIKSBORGVEJ 1 . NV
VARME

Hegn . Gitre
Trådkurve . Gelændere
Porte og låger
Alt smedearbejde

EMIL DEDERDING
Glasvej 10 . Tlf. Ægir 103

BYGNINGSSNEDKERNES A/s
Hillerødgade 30 — København N
•
Maskinsnedkeri og Listefabrik
Alt Bygningsarbejde udføres Telefon 14769. 11284

Firma **CHR. HANSEN**
ENTREPRENØR

Vi er specialiseret i hel eller delvis nedrivning af gamle ejendomme og bygningsforandringer af enhver art.

Tilbud og overslag gives med kort varsel uden forbindende.

Køb og salg af brugte materialer

Frederikssundsvej 129
Telefon: Bella 129

ANDREASEN & HENNINGSEN
CENTRALVARME • SANITÆRE ANLÆG

Se side 450

Gentofte 4314
*
MALER FIRMA
STENSLER THOMSEN's Eftf.
J. VENDELBO JENSEN

PETERSEN & OLSEN A/s
(Dansk Rør og Fittingsfabrik)
Kildebakkegårds Allé 150, Søborg . Tlf. Søborg 8686
CENTRALVARMEANLÆG
SANITET & BLIKKENSLAGERARBEJDE

Efter Deres Tegning
udfører vi Støbninger i ethvert Metal.

Bogstaver leverer vi i alle Størrelser og Stilarter.

Lauritz Rasmussen
Kgl. Hof-Broncestøber
Raadmandsgade 16 Tlf.C. 5762

Firma
H. Schübelers Sønner
Malermestre
Kontor og Værksted
Slagelsegade 5 . C. 4206

I/s KLEINSMEDEN
v/ Holger Petersen
Marienborgallé 69-71 • Telefon Søborg 2383

CARL J. HANSEN & SØN
Murermestre og Entreprenører
Omøgade 13 . Telf. Ryvang 2370 - 2379
Privat Telf. Helrup 2501

H. NIELSEN OG SØN · MASKINFABRIK A/s
OTIS-ELEVATORER
ALDERSROGADE 37 . KØBENHAVN N . TLF. ÆGIR 3303

06.063:711.4

NORDISK KONKURRENCE OM BEBYGGELSEPLAN FOR SLOTTSJORDEN I HALMSTAD

Konkurrencen var udskrevet af Halmstad by. Der indkom 92 forslag. Resultatet af bedømmelsen forelå 21. april 1958. Et forslag af arkitekterne Erik Lunøe-Nielsen, Bernt Winding og James A. Wright M.A.A. tildeltes 1. præmie, et forslag af arkitekterne Yngve Lundquist, Hans Rendahl og Lars Trogard, Göteborg tildeltes 2. præmie og et forslag af arkitekterne Lise Roel Høstrup, M.A.A., Gösta Fredblad, S.A.R. og Hugo Høstrup, M.A.A. fik 3. præmie. Herudover indkøbtes 6 forslag. De tre præmierede samt fire af de indkøbte forslag vises med planer og enkelte perspektiver samt dommerkomiteens bemærkninger, delvis i uddrag.

Arkitekten nr. 16/1958, side 257

721.05:331.827

FÆLLESLOKALER VED EN AUTOMOBILFABRIK I BARCELONA
Af Udo Kultermann

Forfatteren skriver om et større byggeri omfattende spiselokaler for de ansatte på en stor automobilfabrik. Bygningerne, der hovedsagelig er opført i aluminium er projekteret af arkitekterne Cesar Ortiz Echaque, Raphael de la Joya Castro og Manuel Barbero Rebolledo.

Arkitekten nr. 16/1958, side 263

725.23:69.003.12

KONTORHUSE – AREALFORDELING OG PRISER
Af civilingeniør M. Johansen og arkitekt Klaus Blach, M.A.A. Statens Byggeforskningsinstitut

I betragtning af det omfang, kontorhusbyggeriet har haft i de seneste år, har Statens Byggeforskningsinstitut med denne artikel villet offentliggøre resultaterne af en mindre undersøgelse om kontorhuses arealfordeling og priser. Institutet understreger arbejdets foreløbige karakter. Især de delpriser, det har været muligt at analysere, viser en ret stor spredning, og de priser, der kan uddrages som konklusion af undersøgelsen, vil kunne forrykkes gennem mere omfattende og tilbundsgående undersøgelser.

Arkitekten nr. 16/1958, side 268

Bianco Lunos Bogtrykkeri A-S, Kbhvn.